

ÂDEM VE HAVVA'NIN KİTABI: ESKİ AHİT APOKRİFASINDA ÂDEM VE HAVVA'NIN HAYATI

Cengiz BATUK *

Özet

Bu çalışmada öncelikle Eski Ahitte Âdem'in yaratılışı ve hayatına dair anlatılara temas ettikten sonra, apokrif *Âdem ve Havva'nın Hayatı* adlı metnin *Vita ve Apocalypse* versiyonları kritik edilecek ve her iki metnin çevirileri verilecektir. Metinlerdeki öykünün İslâmî kaynaklarda yer alan Âdem ve Havva'nın hayatına dair anlatılarla yakınlığı dikkat çekici olmakla birlikte Yahudi - Hıristiyan apokrifası arasında yer alan bu metinlerin mukayeseli dinler tarihi çalışmalarına katkı sağlayacağı kanaatindeyiz.

Anahtar kelimeler: Apokalips, Adem, Havva, Tekvin, Musa'nın Apokalipsi.

Abstract

The Book of Adam and Eve: The life of Adam and Eve in Apocrypha of the Old Testament

In this study, we mention about creation and life of Adam in the Old Testament, "Vita" and "Apocalypse/Apocalypse of Moses" versions of "Life of Adam and Eve" will be criticized then translation of both texts will be given. Closeness of "the Life of Adam and Eve" narrative took place in Islamic literature with story in apocryphal texts are attractive. Besides, these texts, took place between Jewish and Christian apocryphal books are believed to be useful study of the Comparative History of Religions.

Key words: Apocalypse, Adam, Eve, Genesis, Apocalypses of Moses.

1. Giriş

Dinler açısından yeryüzünde yaşamın nasıl başladığı kadar ilk insanın ya da ilk insan çiftinin bu dünyaya nasıl geldiği ve net tür bir hayat yaşadığı da önemlidir. Bu nedenle de ilk insanların yaşamlarını ve yeryüzüne nasıl geldiklerini anlatan metinler, kutsal metinler arasında önemli bir yere sahiptirler. Bu metinlerin bir kısmı o dinin kutsal kitabı içinde yer alırken diğer bir kısmı da apokrif kabul edilen kutsal metinler arasında yer alır. Apokrif metinler çoğu zaman hem ana kutsal kitabın da önüne geçerek halk nezdinde çok daha fazla değer bulurlar hem de ana kitapta ayrıntılı olarak yer almayan konuları işlerler. Bu ise, apokrif metinlerin önemini bir kat daha artırır. Örneğin Eski Ahitte ilk insanın hayatına dair anlatılara sadece Tekvin bölümünde ve çok sınırlı yer verilirken, Yeni Ahitte Pavlus'un bir iki özel atfının (Romalılar 5:12-14 gibi) dışında hemen hemen hiç rastlanmaz. Oysa gerek Yahudi ve gerekse Hıristiyanlıkta ilk

---

* Dr., Rize Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Dinler Tarihi Anabilim Dalı.

insan çiftinin hayatı ya da başlangıçta nelerin olduğu son derece önemlidir.

Başlangıca dair inanç ve anlatılar doğrudan bugünü belirler. Dietrich Bonhoeffer'e göre Mesih'in Kilisesi bütün her şeyin sonuna şahitlik eder ve aynı zamanda sondan beslenir. Kilise sonu yaşar, sonu düşünür, sondan hareket eder ve mesajı sonun ilanıdır. Nitekim İşıya, bu durumu "Olup bitenler üzerinde durmayın, düşünmeyin eski olayları. Bakın yeni bir şey yapıyorum!"¹ şeklinde ifade etmiştir. Ona göre yeni gerçek, eskinin gerçek sonudur ve yeni Mesih'tir. Bu yüzden de Kilise eskiyi değil, yeniyi yani Mesih'i ve sonu anlatır. Ancak Bonhoeffer, sonu iyi bilen Kilisenin aynı zamanda başlangıcı da çok iyi bildiğini/bilmesi gerektiğini ifade eder. Ona göre şimdi, geçmişle geleceğin arasında uzanır ve geçmiş ya da eski yeniyi bir şekilde biçimlendirir: ölüm hayatı, eski yeniyi ve düşüş yükselişi. Bu yüzden Mesih'i anlamak için başlangıcı yani Âdem'i bilmek gerekmektedir.²

Bu çalışmada öncelikle Eski Ahitte Âdem'in yaratılışı ve hayatına dair anlatılara temas ettikten sonra, apokrif *Âdem ve Havva'nın Hayatı* adlı metnin *Vita ve Apocalypse* versiyonları kritik edilecek ve her iki metnin çevirileri verilecektir. Metinlerdeki öykünün İslâmî kaynaklarda yer alan Âdem ve Havva'nın hayatına dair anlatılarla yakınlığı dikkat çekici olmakla birlikte Yahudi - Hıristiyan apokrifası arasında yer alan bu metinlerin mukayeseli dinler tarihi çalışmalarına katkı sağlayacağı kanaatindeyiz.

2. Eski Ahit'te Âdem ve Havva

Eski Ahit'te ilk insan çifti ya da diğer bir ifadeyle yaratılış öyküleri Tekvin'de iki farklı versiyonla anlatılır. Aynı kitap içinde ve birbirinin peşi sıra gelmesine rağmen iki öykü arasındaki farklılıklar, birçok araştırmacının hem Yahudi dininin gelişmesinin farklı aşamalarını temsil ettiğini hem de Yahudi kutsal kitabının farklı kaynaklardan derlenmiş olduğunu düşünmelerine neden olmuştur. Birinci öykü Tekvin 1:1 ile 2:4a içinde; ikinci öykü ise 2:4b-2:25 içindedir. Birinci öykü Elohist metin (E) olarak adlandırılmış olup muhtemelen sürgün sonrası dönemde derlenmiş olduğu kabul edilmekle birlikte bu metnin MÖ VIII. yüzyılın mitolojik anlayışlarını içerdiği öne sürülmektedir. Yahvist Metin ya da Yahve metni (J)³ ikinci öykü için kullanılan isim olup, öykünün İsrailoğulları tarihinin çok daha önceki bir dönemine ait olduğu, MÖ IX. yüzyılın mitolojik

1 İşıya 43:18-19.

2 Dietrich Bonhoeffer, *Creation and Fall, A Theological Exposition of Genesis 1-3*, ed. John W. De Gruchy, çev.: D.S. Bax, Fortress Press, Minneapolis 1996, ss. 21-23.

3 *Yahve*, Almanca'da *Jahve* olarak yazıldığından dolayı *Jahve*'nin baş harfi "J" ile isimlendirilmiştir.

anlayışlarını yansıttığı kabul edilmektedir.⁴

Tekvindeki sıralamaya göre birinci Yaratılış öyküsü kainatın nasıl yaratıldığı anlatılmasıyla başlar. Elohist metne göre yaratılış altı günlük bir zaman diliminde aşamalı olarak gerçekleşen bir hadisedir. Tanrı (Elohim), öncelikle gökleri ve yeri yaratmıştır. Başlangıçta yer sularla kaplı, boş, karanlık ve tam bir kaos içersindedir. Sonra Tanrı, ışık olsun der ve ışık olur. Daha sonra da ışıkla karanlığı birbirinden ayırır ve birinci gün sona erer. Sonraki gün suları ikiye ayırır ve bir kubbe yaparak bu kubbeye gök adını verir. Üçüncü gün suları belli bir bölgede toplanır ve kuru toprağın ortaya çıkmasını sağlar. Yeryüzünde belli bölgelere topladığı sulara deniz adını verir ve toprağın sebze ve meyveleri çıkarmasını emreder ve yer de bu bitkileri çıkarır. Dördüncü günde vakitlerin oluşması, ayların, yılların belli olması ve gecenin gündüzden farkının ortaya çıkması için güneşi ve yıldızları yaratır. Beşinci gün suların üstündeki ve altındaki canlılar yaratılır; kuşlar, deniz canavarları, balıklar vs. Altıncı güne geldiğinde artık yeryüzü belli bir düzene kavuşmuş farklı canlı türlerinin yaşayabilecekleri uygun bir ortam oluşturulmuştur. Bunun üzerine Elohim, yere sürünenleri, sığır ve benzeri hayvan türlerini çıkarmasını söyler. Bütün gelişen bu olayların iyi olduğuna kanaat getiren ve yaptığı işi beğenen Elohim, altıncı günde yeryüzündeki canlılara –sulardaki ve karadaki bütün canlılara- hükmedecek, her şeye hakim olacak kendi suretinde bir canlı insanı yaratmaya karar verir ve ilk insanı bir erkek ve bir dişi olarak yaratır. Kutsadığı bu ilk insan çiftine Elohim, yeryüzünde çoğalmalarını, bütün canlılara hakim olmalarını isteyerek onlara yeryüzünde büyüyen sebzeleri ve meyveleri yiyecek olarak verdiğini söyler. Böylelikle kaosu sona erdirerek evrene şekil veren, dünyayı ve üzerindeki canlıları yaratan ve onlara yönetici olarak insanı tayin eden Elohim, yedinci günde istirahata çekilir ve eserini seyre dalar.⁵

Birçok araştırmacıya göre Babil ve Sümer yaratılış mitlerinin izlerini taşıyan bu bölümdeki anlatılar Tiamat'ı parçalayarak bedeninin yarısından yeri diğer yarısından göğü yaratan ve daha sonra yeni yarattığı yeryüzünde tanrılar adına kontrolü sağlamak ve tanrılara hizmet etmek için insanı yaratan Marduk'u hatırlatmaktadır.⁶ Dikkat edilirse insan Yahvist metin de olduğu gibi

4 Samuel Henry Hooke, *Middle Eastren Mythology*, Penguin Books, Harmondsworth 1963, ss. 105-106; Bonhoeffer, *Creation and Fall*, ss. 71-73; Joseph Campbell, *Batı Mitolojisi*, çev.: Kudret Emiroğlu, İmge Kitabevi, Ankara 1995, ss. 89-90.

5 Tekvin 1-2:4.

6 Alexander Heidel (ed.), *Enûma Eliş, Babil Yaratılış Destanı*, çev.: İsmet Birkan, Ayraç Yayınları, Ankara 2000, ss. 69-79; Thorkild Jacobsen, *The Treasures of Darkness, A History of Mesopotamian Religion*, Yale University Press, New Heaven and London, 1976, ss. 180-183; Fred Gladstone Bratton, *Yakın Doğu Mitolojisi*, çev.: Nejat Muallimoğlu, İFAV, İstanbul 1995, ss. 48-51.

tek olarak değil bir çift olarak müstakil bir halde yaratılıyor. Kadın ve erkek yaratılış olarak aynıdır. Oysa Yahvist metinde (Tekvin 2:4b – 2:25) önce Âdem yaratılıyor daha sonra Havva onun kaburga kemiğinde yaratılıyor.

Yahvist metinde Tekvin 1:1-2:4a da anlatılanların aksine yaratılış yeniden anlatılmaya başlanır. Fakat bu kez dünyanın yaratılışına kadar gidilmez. Bu bölüme göre dünyanın ilk hali üzerinde hiçbir bitkinin olmadığı boş çöl görünümündedir. Yahve Elohim (Lord God –İngilizce çeviride-) yağmur yağdırmamış, toprağı işleyecek insanı da yaratmamıştır. Daha sonra yerden bir buğuş/sis yükselir ve tüm yeryüzü sulanır. Ve Yahve Elohim yerin ıslak toprağından insanı yapar ve ona burnundan nefes üfleyerek canlandırır. Sonrasında Doğuda Aden(Eden)'de bir bahçe yaparak insanı oraya yerleştirir. Bahçeyi her türlü bitkiyle dolduran Yahve Elohim, bahçenin ortasında bir hayat ağacı bir de iyilik ve kötülüğü bilme ağacı çıkarır. Daha sonra bahçeyi sulamak için Aden'den bir ırmak çıkar ve dört kola ayrılır. Irmaklar Pison (Kızılırmak)⁷, Gihon (Nil), Euphrates (Fırat) ve Hiddekel (Dicle)'dir. Tanrı, insanı alır ve bahçeye bakıp, koruması için yerleştirir ve dilediğı her meyveden yiyebileceğini ama iyilik ve kötülüğü bilme ağacından yememesi gerektiğini söyler. Bu esnada Âdem, yalnızdır. Sadece bitkilerin varolduğı söylenir henüz ortada hayvanlar yoktur. Tanrı, daha sonra yine topraktan hayvanları yaratır ve isimlerini koymasına için Âdem'e getirir. Âdem her canlıya bir isim koyar ve bu arada onları inceler fakat aralarında kendine uygun bir yardımcı, eş bulamaz. Daha sonra Yahve Elohim onu uyutarak kaburga kemiğini alır ve ondan bir kadın yaratır. Bundan sonra ise adama kadının bahçedeki/cennetteki yaşamları başlar.

Görüldüğü üzere Tora'nın ilk kitabında anlatılan yaratılış tek bir formda değildir. İki anlatım arasındaki farklılıkları Hooke'dan yararlanarak aşağıdaki şekilde gösterebiliriz⁸:

<i>Elohist (E) metin (Tekvin 1:1-2:4a)</i>	<i>Yahvist (J) metin (Tekvin 2:4b-2:25)</i>
Evrenin ilk durumu bir kaos denizidir.	Evrenin ilk durumu bitkilerin bulunmadığı susuz boş topraklardır.
Yaratılış Elohim'e bağlanmış ve her biri bir günde yapılan altı ayrı işleme bölünmüştür.	Yaratılış Yahve Elohim'e yüklenmiş ve ne kadar sürdüğü belirtilmemiştir.
<i>Yaratılış Sırası</i>	<i>Yaratılış Sırası</i>
Işık	Topraktan yaratılan insan

7 Cenneti çevreleyen dört ırmaktan biri olarak adı geçen Pison'un Kızılırmak (Halys), Phasis, Jorak, Acampis, Indus ve Ganj nehirleri olduğu iddia edilmektedir. Ancak diğer üç nehrin Ortadoğı'da olduğu düşünülünce Kızılırmak olma ihtimali daha güçlü bir seçenektir. Bk. *Easton's Bible Dictionary*, <http://www.ccel.org/ccel/easton/ebd2.p.html?term=pison> (26.06.2006).

8 Hooke, *Middle Eastren Mythology*, ss. 105-106.

Kubbe –gök Kuru Toprak – Yeryüzü toprağın sudan ayrılması Bitkiler – üç aşaması (otlar, sebzeler, ağaçlar) Göksel cisimler güneş, ay, yıldızlar Kuşlar ve bitkiler Hayvanlar ve insan; erkek ve kadın birlikte	Doğuda Aden'de Bahçe (Cennet) İçlerinde "Yaşam Ağacı"nın ve "İyiye Kötüyü Bilme Ağacı"nın da bulunduğu her türden ağaçlar. Evcil ve yabani hayvanlar ve kuşlar Adamdan yaratılan kadın
Bahçeye ya da cennete ilişkin bir ifade yoktur.	Bahçe / Cennet motifi vardır.
Yasak Ağaç yoktur.	Yasak ağaç vardır.
İnsan doğrudan yeryüzüne bırakılıyor.	İnsan öncelikle bahçeye yerleştiriliyor daha sonra yasak ağacın meyvesinden yediği için cennetten çıkarılıyor.
Kadın ve Erkek müstakil olarak yaratılır.	Kadın erkeğin kaburgasından yaratılır.
İnsan Tanrının suretindedir.	İnsan Tanrı suretinde olduğuna dair bir bilgi yoktur.

Campbell'e göre Yahvist (J) yaratılış metni Gılgamış mitinden izler taşımaktadır. Bahçe'de iki yasak ağaç vardır, insan tanrının kölesi ve hizmetçisi olarak yaratılmıştır. Bahçeden dört ırmak çıkmaktadır.⁹

Tekvinin üçüncü bölümünde öykünün devamı olarak erkek ve kadının Eden bahçesindeki Tanrıyla birlikteki yaşamları ve oradan atılışları anlatılır. Hayvanların en hilekârı olarak nitelendirilen yılan kadınla karşılaşır ve onu iyilik ve kötülüğü bilme ağacının meyvesinden yemesi için ikna etmeye uğraşır. Kadın, bahçenin ortasındaki ağacın meyvesinden yemeyi Tanrı'nın kendilerine yasakladığını ve şayet yerseler öleceklerini, ifade ettiğini söyler. Yılan ise, bu meyveyi yemekle ölmeyeceklerini, bunu Tanrı'nın da çok iyi bildiğini, o meyveyi yediklerinde iyiliği ve kötülüğü bileceklerini ve Tanrı'yla aynı özelliklere sahip olacaklarını söyler. Bu sözler karşısında kadın ikna olur ve o da Âdem'i ikna eder. Önce kadın yer daha sonrada yemesi için Âdem'e de meyveden verir. Meyveyi yer yemez birden gözleri açılır ve o ana kadar farkına varmadıkları şeylerin farkına varırlar. İlk kez çıplaklıklarından utanç duyarlar, cinselliğin farkına varmışlardır. Buldukları incir yapraklarıyla edep yerlerini kapatırlar. Akşam serinliğinde bahçede gezintiye çıkan Tanrı, Âdem'i ve eşini göremez ve onları arar. Ağaçların arasına saklanan Âdem, nerede olduğunu soran Tanrı'ya çıplak olmasından dolayı utandığını ve saklandığını söyler. Tanrı, Âdem'in yasak meyveyi yediğini anlar. Olayın gelişimini anlatan Âdem, kendisini kadının kandırdığını, kadın da kendisini yılanın kandırdığını söyler. Tanrı önce yılanı lanetler. Daha sonra da kadına zahmetli bir hayat bahsettiğini, gebeliğini artıracaklarını, büyük acılar çekeceğini, kocasının onun üzerinde hakimiyet kuracağını ve kadının arzusunun da daima erkeğe karşı olacağını belirtir.

9 Campbell, *Batı Mitolojisi*, ss. 90-91.

Âdem'i ise toprağa bağımlı kılar. Toprak onun yüzünden hem lanetlenmiştir hem de kaderi olmuştur. Alındığı toprağa geri döndüğü zamana kadar onun üzerinde emek sarf edip duracaktır. Oysa cennette emeksiz olarak mutlu, huzurlu bir şekilde yaşıyordu. Âdem, karısının adını Havva koyar. Havva artık "bütün yaşayanların anası"¹⁰ olmuştur.¹¹ Bundan sonra Tanrı, kendisine karşı itaatsizlik suçu işleyen bu ilk insan çifti için nihai kararını açıklar: "İşte, adam iyiyi ve kötüyü bilmekte bizden birisi gibi oldu ve şimdi elini uzatmasın ve hayat ağacından almasın ve ebediyen yaşamasın diye böylece Rab Tanrı, içinden alındığı toprağı işlemek için çıkardı. Ve adamı kovdu, ve hayat ağacının yolunu korumak için Eden bahçesinin şarkına Kerubileri ve her tarafına dönen kılıcın alevini koydu."¹²

Öykünün Tekvin'deki devamında (bölüm 4) Âdem'le Havva'nın yeryüzündeki yaşama nasıl adapte oldukları hakkında bir bilgi verilmeden doğrudan Cain(Kabil)'in doğumuna geçilir. Kabil'den sonra kardeşi Abel (Habil) doğar. Kabil çiftçi, Habil çoban olur. İkisi ayrı ayrı Yahve'ye takdime sunarlar. Yahve, Kabil'in takdimesine bakmaz Habil'inkini kabul eder. Buna öfkelenen Kabil'in arazide/tarlada oldukları bir zamanda Habil'i öldürür. Hooke ve Campbell'e göre Kabil ve Habil miti yaratılışla doğrudan ilgili olmamasına rağmen sonradan buraya sokuşturulmuştur ve öykü Yahudilerin daha sonraki dönemlerinden izler taşımaktadır. Örneğin, Kabil, kendisinin yeryüzünde kaçak olacağını ve kim bulursa kendisini öldüreceğini söyler ve bundan korku duyar.¹³ Oysa yeryüzünde yalnız olmaları yani sadece kendi ailelerinin olması gerekmektedir. Ayrıca diğer bir çarpıcı noktada Yahve hem Kabil'i lanetlemekte hem de onu koruması altına almakta ve onu öldüren yedi kez öç alacağını bildirmekte-

10 Campbell'e göre ilk kadına tüm yaratıkların anası anlamında Havva isminin verilmesi, Ortadoğu toplumlarında yaygın olarak görülen ana tanrıça motifinin insan formuna dönüşümünden ibarettir. Bk. Joseph Campbell, *Yaratıcı Mitoloji*, çev.: Kudret Emiroğlu, İmge Yay., Ankara 1994, ss. 26-27.

Anne Baring'e göre ise Marduk ve Tiamat miti ekseninde gelişen düşüş miti (the myth of the fall) Büyük Ana'nın (Ana Tanrıça) yerini Büyük Baba (Baba Tanrı -God Father)'nın almasıdır. Genel olarak Ortadoğu toplumlarının ataerkil bir düzene geçmelerinin sonucu olarak da Ana Tanrıça motifinin Baba Tanrıyla yer değiştirmiştir ve Tekvin'deki düşüş mitinde de sergilediği üzere kadın ikincil bir konuma itilmiştir. Ona göre Yahudi Hıristiyan düşüncesinde kadına negatif bir yaklaşım sergilenmesine neden olan bu mit, erkek egemenliğine işaret etmektedir. Zira mit doğadaki varolan düzenin bozulmasına, güçler dengesinde ki bir ayrışma işaret etmektedir. Bk. Anne Baring, *The Myth of the Fall and the Doctrine of Original Sin*, <http://www.womenpriest.org/body/baring2.htm> (21.10.2002); Anne Baring - Jules Cashford, "Eve: The Mother of All Living", *The Myth of the Goddess: Evolution of an Image*, Penguin Books, London 1991, ss. 486-513.

11 Bk. Tekvin 3:1-21

12 Tekvin 3:22-24

13 Tekvin 4:14

dir.¹⁴ Bu öykü Sümerlilerin Dumuzi – Enkimdu arasındaki mücadeleden izler taşıdığı iddia edilmektedir. Zira bu öyküye göre çoban–tanrı Dumuzi ile çiftçi–tanrı Enkimdu Tanrıça İnanna ile evlenmek için yarışır. Fakat sonunda tanrıça İnanna çiftçi–tanrı Enkimdu/Enkidu’yu tercih eder. Böylelikle tercihini çiftçiden yana kullanmış olur.¹⁵ İnanna kendisini çobanla evlenmeye ikna etmek için uğraşan kardeşine ısrarla bitkileri bol yetiştiren, tahılı bol yetiştiren çiftçiyle evleneceğini söyler. Yalnız öykünün sonunda Kabil ve Habil olduğu gibi kan dökülmez. Ayrıca da sonunda İnanna’nın Enkimdu’yla mı yoksa Dumuzi’yle mi evlendiği çok net değildir. Zira Dumuzi, İnanna’nın neden çiftçiyi (Enkimdu’yu) seçtiği öğrenmek ister ve tartışma çıkarır. İsrarla onda kendisinde olmayan ne bulduğunu sorar ve elindekileri sayıp döker. Tartışma o kadar büyür ki sonunda Enkimdu susması karşılığında İnanna’yı bile vereceğini söyler:

*“Sen ey çoban niçin kavga çıkarırsın?
Ey çoban, Dumuzi, niye kavga çıkarırsın?
Benimle kendini, ey çoban, benimle kendini niye karşılaştırırsın?
Koyunların toprağın otunu yesin.
Çayırlarımda koyunların otlasın.
Zabalam’ın tarlalarında tahılları yesinler,
Bütün sürülerin Unun ırmağının suyunu içsin.”
Ama çoban istifini bozma:
“Benim, çobanın düşününe, ey çiftçi, dostum olarak gelme,
Ey çiftçi, Enkimdu, dost olarak gelme.”
Bunun üzerine çiftçi ona her türden armağanlar teklif eder:
“Buğday getireceğim, ...fasülye getireceğim sana,
Bakire İnanna’yı (ve) hoşuna giden her şeyi,
Bakire İnanna’yı ... getireceğim sana.”¹⁶*

Sümer mitolojisinde yer alan bu öykünün Kabil ve Habil mitine kaynaklık ettiği konusunda birleşen araştırmacılar tanrıça İnanna’yla kimin evlendiği noktasında ayrılığa düşmektedirler. Kramer, çok net olmamakla birlikte İnanna, önce çiftçi tanrı Enkimdu’yu daha sonra da çoban tanrıyı seçmektedir¹⁷,

14 Tekvin 4:15.

15 Samuel Noah Kramer, *Sümer Mitolojisi*, çev.: Hamide Koyukan, Kabalcı Yayınları, İstanbul 1999, ss. 178-179; John Gray, *Near Eastern Mythology*, The Hamlyn Publishing Group Limited, London 1969, s. 15.

16 Kramer, *Sümer Mitolojisi*, ss. 179-181; James B. Pritchard, *Near Eastern Texts Related to the Old Testament*, Princeton University Press, New Jersey 1955, ss. 41-42.

17 Kramer, *age*, s. 181.

derken Gray, çiftçinin İnanna'nın kocası olduğunu¹⁸, Hooke, çoban-tanrı Dumuzi'nin evlenmeyi başardığını¹⁹, Campbell ise İnanna'yla evlenenin çiftçi-tanrı olduğunu söyler. Hatta o bu iddiasını bir adım daha ileri götürerek bunun Kenan'daki halklar arasındaki kavganın kökenine işaret ettiğini iddia eder. Kabil çiftçi, Habil çobandır. Kenan halkı da çiftçi, İbraniler çobandırlar. Ama İbrani tanrısı tercihini çobandan yana kullanır. Ona göre Yahve'nin bu tercihi tüm Eski Ahit boyunca devam eder. Sürekli çiftçi kardeş sürülür ve diğer kardeş yani koyun çobanı ve aynı zamanda küçük olan tercih edilir.²⁰

Tekvin'deki metinde dikkati çeken önemli bir nokta Kabil'in bizzat tanrı tarafından sürgün edilmekle birlikte koruma altına alınmasıdır. Bu nedenle ona kimse dokunmaz. Bu nedenle de bu mit Hooke göre bir ritüelin izlerini taşımaktadır. Kabil ve Habil her biri bir düzene bağlanmış kendi kurban törenlerini yerine getiren iki farklı topluluğu ifade etmektedirler. Çiftçinin kurbanının kabul edilmemesi ürünün iyi olmamasından kaynaklanmaktadır ve bu bir kefareti gerekli kılmaktadır. Hooke göre buna Tekvin 4:6-7'de Tanrıyla Kabil arasındaki konuşmada işaret edilir. Yine ona göre Tekvin'de yer alan "yer senin kardeşinin kanını alabilmek için ağzını açtı" (4:1) ifadesi komünal bir ritüele işaret emektedir. Nitekim İbrani Kefaret Günü ritüelinde bu öldürme (toprağa kurban verme) ve kaçış canlandırılır. Kurbanlık olarak seçilen iki keçiden birisi öldürülerek kurban edilirken diğeri (günah keçisi) çöle sürülür.²¹

Kur'an'da da ilk kan döken olarak sunulan Kabil²², Eski Ahit'e göre de kardeşini öldürmüştür ama aynı zamanda o demirci olması hasebiyle de medeniyetin oluşmasına öncülük etmiştir. Nitekim o, şehirler kurmuş, geleneksel ustalık, sanat, madencilik ve müziğin gelişmesine katkıda bulunmuştur.²³ Ayrıca Âdem ve Havva'nın kovuldukları ve bir daha girmelerinin kesinkes yasaklandığı cennet bahçesine Kabil'in oğlu Hanok girmeyi başaracaktır. Hanok bu

18 Gray, *Near Eastern Mythology*, s. 15.

19 Hooke, *Middle Eastern Mythology*, ss. 34-35.

20 Campbell, *Batı Mitolojisi*, s. 93.

21 Hooke, *age*, ss. 123-125.

22 Kur'an'da Kabil ismi yer almamakla birlikte bu kişinin Kabil olduğu şeklinde bir genel kabul söz konusudur. Maide suresinde Âdem'in iki oğlunun Allah'a birer kurban takdim ettikleri, ancak Allah'ın birisinin kurbanını kabul edip diğerininkini kabul etmediğini ve bunun üzerine kurbanı kabul edilmeyen kardeşin, diğer kardeşini öldürdüğü anlatılır. Kurbanı kabul edilen kardeş, erdemlilik gösterir ve kendisini öldürmek üzere gelen kardeşini öldürme girişiminde bulunmayacağını çünkü Allah'tan korktuğunu söyler ve zalim olmak yerine mazlum olmayı tercih eder. Katil kardeş, maktulün cesedini nasıl gömeceğini bir kargadan öğrenir ve bu çok zoruna gider, yaptığına pişman olur (Bk. Maide, 5/27-31).

23 Bk. Tekvin 4:17-23; Kabil'in medeniyete yaptığı öncülük ile ilgili olarak da bk. Gray, *Near Eastern Mythology*, ss. 104-105; Hooke, *age*, s. 122; Mircea Eliade, *Dinsel Düşünceler ve İnançlar Tarihi*, çev.: Ali Berktaş, Kabalıcı Yayınları, İstanbul 2003, c.1, s. 209.

bahçeye girecek ve gördüklerini daha sonra anlatacaktır.²⁴

Hanok metninden hareketle Collins, Tekvin'de sözü edilen cennetin Gözleyenler adı verilen Yukarı Mezopotamya'da ileri bir medeniyet kurmuş olan bir topluluğun ülkesi olduğunu ileri sürer. Ona göre bu medeniyet sahipleri Mezopotamya'ya Mısır'dan gelmişlerdir. Mısır'da bu medeniyetin ortaya çıkışıyla ilgili olarak ise iki farklı varsayımdan söz eder. Birinci varsayıma göre Buzul Çağının bitiminden önce dünyanın değişik bölgelerinde uluslararası ölçekte bir medeniyetin varolduğu ve Mısır'ın onların yabancı sömürgelerinden biri olduğu şeklindedir. İkinci varsayım ise bu medeniyetin tamamen Kuzey Afrika'da geliştiği şeklindedir. İkinci teoriye göre de MÖ 10. bin yıldan sonraki bölünmelerden sonra bu ırktan geriye kalanlar Yakın Doğuya yerleşmiş olmalıdır. Bu ileri medeniyete sahip ırkın, Yakın Doğuda oluşturduğu, daha çok dağlık yüksek yerlere inşa edilmiş olan astronomik gözlem evleri, meyve bahçeleri, taraçaları bulunan göz alıcı diyarlardır. Bu diyarlarda cennetsel yasaları çiğneyenlerin işkenceye uğradıkları zindanlar da vardır. Tekvin'de Yahvist yazarlarca Tanrının gazabına neden olan hadise olarak gösterilen insan kızlarıyla Tanrı oğulları meleklerin ilişkisinin²⁵ bu yöreye ait ırkla diğer insanların ilişkisi olduğunu söyler.²⁶

Bütün bunlarla birlikte M. Eliade'nin cennet mitlerinin sadece Ortadoğu ve Mezopotamya'ya ait olmadığı Akdeniz havzasından daha uzak diyarlarda da görüldüğü yönündeki uyarısına kulak vermek gerekebilir: "Dört kola ayrılan ve yerin dört bölgesine hayatı taşıyan nehriyle, Âdem'in bakması ve ekip büyümesi gereken ağaçlarıyla cennet bahçesi, Mezopotamya imgelemine çağrıştırmaktadır. Tevrat anlatısı bu örnekte de belli bir Babil geleneğinden yararlanmış olabilir. Ama ilk insanın yaşadığı cennet miti ve insanların zor erişilebilirdiği "cennet gibi" bir yer miti Fırat ve Akdeniz'in dışında da biliniyordu."²⁷

3. Apokrif Metinlerde (Vita ve Apocalypse of Moses) Âdem ve Havva

Yeryüzündeki ilk insan çiftinin yaşamları ve Tanrıyla ilişkilerine dair pek çok Apokrif metinde bir takım anlatılar bulmak mümkün. Tekvin'de anlatılan öyküden bazı farklılıklar taşıyan ve teferruatla ilgili konularda ondan ayrılan bu metinlerin en önemlileri arasında *Âdem ve Havva'nın Hayatı* başlığını taşıyan metin gelir. Tekvin'de Âdem ve Havva'nın hayatı yaratılış ve günah bağlamın-

24 Hanok 2, 21:2'den nakleden Andrew Collins, *Meleklerin Küllerinden*, çev.: Zafer Aşar, Avesta Yayınları, İstanbul, 2001, ss. 190-197.

25 Tekvin 6:1-4.

26 Collins, *Meleklerin Küllerinden*, ss. 190-197; 459-460.

27 Eliade, *Dinsel Düşünceler ve İnançlar Tarihi*, c.1, s. 207.

da kısaca anlatılırken bu metinde her ikisinin özellikle cennet sonrasında dünyada yaşadıkları hayat, karşılaştıkları zorluklar, verdikleri mücadeleleri, pişmanlıkları, Tanrı'ya yakarışları ve ısrarla cennete tekrar geri dönme çabaları anlatılır.

Son derece önemli olan bu metnin günümüze gelen iki farklı tercümesi ya da versiyonu mevcuttur. Biri Yunanca diğeri Latince olan bu iki metin arasında da ortak noktalar ve aynı ifadeler olduğu gibi farklılıklar ve birbirinde yer almayan bölümler de vardır. Örneğin Latince metin (*Vita*) Âdem ve Havva'nın işledikleri günahıtan ötürü duydukları pişmanlıkla başlarken, Yunanca metin (*Apocalypse*) Kabil ve Habil'in doğum hikayesini ve Havva'nın Kabil'in Habil'i öldürmesine ilişkin gördüğü rüyayla başlar. *Vita*'da Âdem ve Havva'nın Ürdün nehri kenarında ağlayarak duydukları pişmanlık ilk olarak detaylı bir şekilde anlatılırken *Apocalypse*'de cennetten atıldıktan sonra çocukları olana kadar yaptıkları daha sonraları anlatılır. Her iki metnin başlangıcında ortak olan nokta ise öykünün ilk insan çiftinin yaratılışı ya da cennetteki yaşamlarını değil, ondan sonrasını atıldıktan sonraki durumu kapsamaktadır.

Her iki metnin ortak ve farklı bölümleri şöyle gösterilebilir:²⁸

	Vita	Apoc.
Tevbe, Şeytan'ın öyküsü, Kabil'in doğumu (bölüm 1)	1:1-22:2	_____
Şeytan'ın düşüşü	12-17	_____
Habil ve Şit'in doğumu	22:3-24:2	1:1-5:1a
Âdem'in Şit'e bilgileri aktarması	25-29	_____
Âdem'in hastalığı	30-44	5:1b-14:3
Havva'nın anlatısı	_____	15-30
Âdem'in ölümü, Havva'nın öleceği bilgisine ulaşması ve	45-48	31:1-
Âdem'in defnedilmesi		42:2
Havva'nın Kitabı	49:1-50:2	_____
Havva'nın Ölümü ve Defnedilmesi	50:3-51:3	42:3-43:4

Bugün elde hiçbir İbranice nüshası bulunmamakla birlikte metinlerin orijinal dilinin İbranice olduğu kabul edilmektedir. Metnin içerisinde yer alan ifa-

28 Tablo ve gruplandırmaya ilişkin bk. Michael E. Stone, *Jewish Writings of the Second Temple Period*, Van Gorcum, Assen, Fortress Press, Philadelphia 1984, s. 113; George W. E. Nickelsburg, *Jewish Literature Between the Bible and the Mishnah*, SCM Press Ltd, London 1981, s. 256.

deler, kompozisyon şekli, olayların bağlantıları, Pseudepigrapha, Josephus, Rabbanik gelenek ve Pavlus'la ilişkisi vb noktalardan hareketle araştırmacılar metnin MÖ 100 ile MS 200 yılları arasında kompoze edilmiş olduğunu kabul etmektedirler. Bu da Hıristiyanlığın ilk ortaya çıktığı yıllara tekabül etmektedir. Yunanca ve Latince versiyonların ise birkaç yüzyıl sonra MS 400'lerde yazılmış olduğu kabul edilmektedir.²⁹

Âdem ve Havva'nın Hayatı metinlerinin Yunanca ve Latince versiyonları arasındaki farklılık doğal olarak her ikisinin de farklı İbranice yazmalardan tercüme edilmiş olması ihtimalini güçlendirmektedir. Şayet Latince versiyonu Yunanca versiyonunun bir çevirisi olsaydı bu durumda her iki metin arasında farklılık olmaması gerekirdi. Yine her iki metinde aynı kaynağı kullanmış olsalardı bu durumda da çevirilerde genel muhteva ve sıralama anlamında bir farklılığın olmaması gerekirdi. Oysa aşağıda metinler okunduğunda da görüleceği üzere olay kurgusu ve sıralaması farklıdır. Bu ise Latincesinin bir bölümün Yunanca'dan diğer bir bölümünün de İbranice'den alınmış ihtimalini doğurmaktaysa da bu iddiaların hiçbirisi henüz tam olarak ispatlanamamıştır. Latince versiyonda (*Vita*) yer alan üç olayın Yunanca elyazmalarında doğrudan bir karşılığı yoktur: Âdem ve Havva'nın pişmanlığı (1-11); Şeytan'ın cennetten düşüşü (12-16); ve Âdem'in göğe yükselişi (25-29). Benzer şekilde *Apocalypse* 15-30'daki Havva'nın düşüş hikayesi *Vita*'dakiyle tam olarak paralel değildir. Bu farklılıklar her iki metnin aynı kaynaktan gelmekle birlikte tarihsel olarak farklı sözlü geleneklerden geldiklerinin bir göstergesi olarak da kabul edilmektedir. Çok güçlü bir ihtimalle metnin ilk İbranice versiyonlarının yazıya aktarılması sözlü versiyonlarından çok sonradır.³⁰

Vita'daki farklı bölümlerin özellikle pişmanlıkla ilgili ilk bölümün *Apocalypse*'nin genişletilmiş bir hali, onun açılımı olduğu söyleyen Stone'ye göre, *Apocalypse* daha orijinaldir. *Vita*, büyük oranda *Apocalypse*'nin teferruatlı anlatımı olmakla birlikte *Apocalypse*'nin dışında daha erken bazı çalışmalardan da pasajlar sunar. Bu ise Stone'ye göre *Vita*'nın *Apocalypse* ve diğer kaynakların revize edilerek oluşturulduğu izlenimini doğurmaktadır.³¹

Yunanca metnin ilk baskısı Tischendorf tarafından dört el yazması esas alınarak 1886'da yapılmıştır. Onu Wells'in İngilizce çevirisiyle, Fuchs'un Almanca çevirileri izler. Bu çevirilerde kullanılan farklı on altı el yazması vardır.

29 Sharpe, *Prolegomena*, c.1, ss. 146-151'den aktaran M.D. Johnson, "Life of Adam and Eve (First Century A.D.) A New Translation and Introduction", *The Old Testament Pseudepigrapha*, James H. Charlesworth (ed.), Doubleday, New York 1985, c. 2, s. 252.

30 Johnson, "A New Translation and Introduction", s. 251.

31 Stone, *Jewish Writings of the Second Temple Period*, ss. 115-116.

Bu el yazmalarının bulunma tarihleri ve yerleriyle metnin ne kadarını ihtiva ettikleri aşağıda gösterilmiştir:

- A1 13.-14. yy. Venedik, 36:3'ün sonuna kadar.
- A2 15.-17. yy. Athos; kayıp olan 13:2-16:4 hariç tamamı.
- B. 13.-16. yy. Vienna; 21:3-25:2 ve 33:2-43:4 atlanılmış olarak.
- C. 11.-13. yy. Vienna; bu en fazla tam olan el yazmasıdır.
- D1. 11. yy. Milan; 18:1-36:1 kayıp
- D2. 12.-14. yy. Strassburg; tamamı.
- D3. 1518, Atina; tamamı.
- D4. 13. yy; Athos; tamamı.
- D5. 16. – 17. yy Andros; 16:3 – 29:3 kayıp.
- E1 16. yy. Paris; esaslı olarak bütünü.
- E2 16. – 17. yy. Montpellier; esaslı olarak bütünü.
- F. 15. - 17. yy. Vatikan; 43 eksik olarak; 29:6'yı takip eden pişmanlıkla birlikte
- G. 16. yy. Brescia; tamamı.
- H. 16.-17. yy. Patmos; tamamı; 29:6'yı takip eden pişmanlıkla birlikte.
- M1 15.-16. yy. Ankara; tamamı.
- M2.16. yy. Patmos; tamamı.

Görüldüğü üzere bu metinler 13 ile 16. yüzyıllara aittir. Latince versiyonun mevcut nüshaları biraz daha eskilere gitmektedir. Üç el yazması dokuz, on ve onikinci yüzyıllara giderken başka dört el yazması 13 – 15 yüzyıllara aittir. Yine Paris el yazması dokuzuncu yüzyıla aittir.³²

Metnin orijinalinin İbranice olması gerektiğini yukarıda ifade ettik. Bu nedenle de metinler temelde Midraş ya da Haggadah'a hatta Kumran metinlerine yakın olarak kabul edilirler. Bu konuda Sharpe, "orijinal metin İbranice yazıldı, formu Midraş tarzıdır ve teolojisi Ferisi Yahudiliktir" der. Bütün bunlarla birlikte metinler de Hıristiyanlığa, Helenistik kültüre ve hatta İslâmî kültüre - özellikle Şeytan'ın düşüşü ile ilgili kısımların- ait temaların olduğu da iddia edilmektedir. Nitekim Kur'an'da İblis'in Allah'ın huzurundan kovulma nedeni olarak Âdem'e secdeyi reddetmesi gösterilir. Aynı tema *Vita* 12-16'da benzer bir tarzda işlenmektedir. Dolayısıyla metinlerin ilk ortaya çıkışından sonra son el yazmalarının yazılmasına kadar diğer apokaliptik metinlerdeki gibi bazı farklılıkların ortaya çıktığı ve çevre kültürlerden ve farklı tarihsel dönemlerdeki dinsel anlayışlardan izler taşıdığı görülmektedir.³³

32 Johnson, "A New Translation and Introduction", s. 250.

33 Johnson, agm, s. 252.

Âdem ve Havva'nın hayatına dair bu metinlerin hem Yunanca hem de Latince versiyonları bütün olarak Pseudepigrapha'da yansıyan görüşlerle tamamen uyumlu görülmesinin yanı sıra Rabbanik Yahudiliğin teolojisi, Ölü Deniz Yazmaları ve erken dönem Hıristiyanlıkla da uyumlu gözükmektedir. Bu ise metinleri teolojik anlamda önemli kılmaktadır. Mitolojinin bütün anlatım tarzını, üslubunu alabildiğince fütursuzca kullanan bu metinler, aşkın Tanrı'yla insanın, İblisle meleklerin, vahşi hayvanlar ve ayartıcı yılanla insanların birebir diyalog kurabildikleri bir tablo sunarlar. Zamansal, mekansal ve varlıksal farklılıklar öykünün içerisinde ortadan kalkarak aynı zeminde birleşir.

Metinlerin merkezinde Âdem ve Havva'nın şahsında aslında "insan" vardır. Tanrı tarafından kendi suretinde ve çamurdan yaratılan insan (Vita 27), istemediği halde hatası sonucunda Cennet dışındaki bir hayata mahkum olur. Cennet dışındaki hayat, aslında insanın Tanrı'dan ve tanrısal ortamdan uzaklaşması ve tamamen yabancı olduğu bir çevrede yaşamak durumunda kalmasıdır. Yaratılış itibarıyla insan doğruluk ve şerefle kaplı (Apoc. 20-21), meleklerin kendisine saygı gösterdiği, tazimde bulunduğu (Vita 13-14) itibarlı bir varlıkken daha sonra "kötü bir kalp"e (Apoc. 13) sahip olur ve çalışmak, didinmek, emek sarfetmek, hastalıklarla mücadele etmek, ölüme mahkum olmakla karşı karşıya kalır. Ancak yine de insan, tüm zorluklarına karşın varlığını dünyada sürdürme konusunda başarılı olur. Lakin yaşama dair fiziksel şartlarını iyileştirme konusundaki başarısını diğer alanlarda gösteremez. Yasak meyvenin yenilmesiyle aktif bir güç haline gelen kötülük faaliyet göstermeye devam eder. Kabil kardeşi Habil'i öldürerek yeryüzünde ilk kanı dökecek ve kötülük cennet sonrasında yeryüzünde de somutlaşmasını sağlayacaktır. Tüm bu olaylarda Âdem'in gerisinde kalan Havva, kendisini suçlar. Kabil'in Habil'i öldürmesinde de, Âdem'e düşer olan hastalık konusunda da, yılanın Şit'e saldırmasında da sorumluluğun kendisine ait olduğunu düşünür. Şayet o, Tanrı'nın emrine itaatsizlik yapmamış olsaydı bu kötü sonuçlar onların hayatlarını kuşatamayacaktı (Vita 37, 44). Âdem ve Havva günahı işledikten sonra yaptıklarına pişman olurlar ve Kur'an'dakine³⁴ benzer tarzda Tanrıya tevbelerini sunarlar. Yaptıkları hatanın farkındadırlar ve hatayı düzeltmenin yolu Tanrı'dan af dilemektir. Ürdün ve Dicle nehirlerinin kenarında yaklaşık kırk gün süreyle af dilerler (Vita 1-8). Burada dikkat çekici nokta vahşi hayvan olarak nitelenen yılan ve Şeytan Tanrıya itaatsizlik ve düşüşlerinin nedeni olarak genelde insanı özelde ise Havva'yı görüp (Vita 38) kabahati dışarıda ararken Âdem ve Havva suçu kendilerinde görürler. Evet, bir ayartıcı onları ayartmıştır ancak o ayartı-

34 Bk. Bakara 2/37.

ciya inanan onu hilesini/hilelerini fark etmeyen kendileridir. Oysa isteselerdi ya da biraz daha dikkatli olsalardı onun hilesini görebileceklerdi. Nitekim Dicle nehrinde yakarıшта bulunan Havva'yı Şeytan, Tanrı'nın gönderdiği iyi melek kılığında ikinci kez kandırırken Âdem bu defa kanmayacak ve onun Şeytan olduğunu fark edecektir (Vita 10). Asıl sorunun kendilerinden kaynaklandığının farkındadırlar ve bu yüzden kendilerini terbiyeyle meşgul olurlar. Oysa Şeytan kendi düşüşünün sorumlusu olarak insanı görür ve ona düşmanlık yapmaya devam eder.

Metinlerin tarihini saptamaya çalışırken Johnson, özellikle Şeytan'ın düşüşüne ilişkin diyalogların Müslümanlar tarafından da bilindiğine dikkat çeker. Bu benzerlik metnin el yazmalarının yeniden kaleme alındığı farklı dönemlerdeki etkilere işaret edebileceği gibi ona göre öykünün İslâm öncesi formunun çok yakın bir tarzda İslâmî kaynaklarca da kullanılmış olabileceği ihtimalini de gösterir.³⁵

Metnin her iki versiyonunda da *Tanrı*, aşkınlıkla antropomorfizmin tuhaf bir karışımı olarak sunulur. Tanrı'nın cennet bahçesindeki insanla ve diğer varlıklarla olan diyalogları anlatılırken tam bir antropomorfizm hakimdir. Âdem ve Havva iyiliği ve kötülüğü bilme ağacının meyvesinden yedikten sonra bir suç işlediklerinin farkına vararak saklanırlar. Emre itaatsizliklerinin bir karşılığı olacak ve Tanrı onları cezalandıracaktır. Tanrı, korkunç bir kral, ya da bahçesi talan edilen yaşlı bir çiftçi edasıyla bahçeye girer ve "korkunç bir sesle bağırır: "Âdem, neredesin?" (Apoc. 8, 23). Yine Âdem hastalığında Şit ve Havva'dan bahçenin duvarının dibine gidip Tanrı'dan yani bahçe sahibinden "lütuf yağı" talep etmelerini ister (Apoc. 9, Vita 36)

Diğer taraftan Tanrı, Kerubilerin iki tekerlekli savaş arabasında, hayat ağacından yapılmış taht üzerinde (Apoc. 22) ya da ışık saçan dört kartal tarafından çekilen ışığın iki tekerlekli savaş arabasının üzerinde (Apoc. 33), Ay ve Güneşin parlaklığının kaynağı olan (Apoc. 36) bir varlık olarak sunulurken *Vita'* da Âdem'in erdemlilik Cennetine çıkarılması sahnesinde Tanrı'dan yanan bir ateş olarak söz edilir. Anlatıya göre Âdem, Mikail tarafından alınarak Erdemlilik Cennetine yani göksel cennete çıkarılır. Âdem orada Tanrı'yı "otururken görür" ancak "Tanrı'nın görünüşü dayanılmaz bir şekilde yanan ateştir". Tahtında oturmakta olan Tanrı'nın etrafından da tekerlekleri ateşten olan ve rüzgar gibi giden savaş arabaları üzerindeki binlerce meleği görür (Vita 25). Bu tür ifadelerle Tanrı, hem aşkın bir varlık hem de haşmetli bir ordu komutanı şeklinde tasvir edilir. Tanrı, hem korkulan birisi hem de kendisinden rahmet ve

35 Johnson, "A New Translation and Introduction", s. 252.

yardım dilenen, merhamet beklenen birisidir. Gerek Âdem ve Havva gerekse melekler Tanrı'dan merhamet dilerken tasvir edilirler (Apoc. 27).

Tanrı'nın ihtişamı yüceliği zaman zaman etrafındaki meleksel diğer varlıklara işaret edilerek dolaylı yoldan da ifade edilir. Meleklerin kanatları vardır (Apoc. 36), melekler tekerlekleri ateş olan rüzgar gibi hızlı giden savaş arabalarına sahiptirler (Vita 25) ve altı kanatlı seraphimler³⁶ vardır (Apoc. 33, 37). Tanrı'nın etrafındaki varlıkların ihtişamı doğal olarak Tanrı'nın onlardan daha görkemli olduğunun bir göstergesidir. Tanrı'nın cennete girip emrine itaatsizlik yapan Âdem'i araması anlatılırken bahçedeki bitkilerin Tanrı'nın gelişi nedeniyle çiçek açtıklarından söz edilir (Apoc. 22).

Metinlerdeki bir diğer aktör, *Şeytan*'dir. Şeytan, Tanrı'yla insan arasındaki ilişkinin bozulmasındaki harici unsur olarak karşımıza çıkar. Tekvin'deki anlatıda Şeytan/İblis yer almaz. Orada Havva'yı kandıran bir hayvandan yilandan söz edilir ve daha çok yorumlarda bu yılanın Şeytan'ın kılık değiştirmiş şekli olduğu kabul edilir. Ancak bu metinde açıkça düşmüş bir melek olarak Şeytan'ın ismi geçer. Fakat yine de yilanda Şit'e saldırması hadisesinde olduğu gibi zaman zaman sahnedeki yerini alır. Özellikle *Vita* 12-16'da anlatılan Şeytan'ın düşüşü öyküsü Tekvin'den ziyade Johnson'a göre Kur'an'da ve diğer ortaçağ Hıristiyan edebiyatında anlatılanlarla uyum göstermektedir.³⁷ Burada Tekvin'de söz konusu olmayan bir diyalog anlatılır. Buna göre Âdem ilk yaratıldığında Tanrı melekleri toplar ve onlardan Âdem'e secde etmelerini, ona tazimde bulunmalarını ister. Çünkü Âdem'i onlardan farklı olarak kendi suretinde yaratmıştır. Şeytan, secde etmemekte direnir ve Mikail ona baskı yapar.³⁸ Ancak Şeytan, kendisinin yaratılış sırası olarak Âdem'den önce olduğunu ve aynı zamanda ondan daha üstün bir konumda bulunduğunu söyleyerek baskıya rağmen secde/ibadet etmez. Şeytan'ın anlayışına göre Âdem'in ona itaat etmesi saygı göstermesi gerekmektedir.³⁹ Mikail Tanrı'nın buna çok öfkeleneyeceğini,

36 Seraphim: (1) İşıya'nın vizyonunda Tanrı'nın tahtının önünde oturmakta olan kanatlı doğaüstü varlıklar. (2)Yüksek Melekler konseyinin bir üyesi olan tanrısal varlık.

37 Johnson, "A New Translation and Introduction", s. 253.

38 Şeytan'ın cennetten atılma nedeni olarak anlatılan Adem'e secde etmemekte direnmesi Kur'an'da şöyle ifade edilir: "Bir zamanlar biz, meleklerle (ve cinlere) 'Âdem'e secde ediniz' dedik. İblis hariç hepsi secde ettiler. O yüz çevirdi ve büyüklük tasladı, böylece kötülerden oldu." Bakara 2/34. Ayrıca bk. A'raf 7/11-13, Sâd 38/75. İblis'in secde etmemekte direnmesiyle ilgili yorumlar için bk. Mustafa Öztürk, "Âdem, Cennet ve Düşüş", *Milîl ve Nihal*, 1 (2), ss.156-158; Salime Leyla Gürkan, "Yahudi ve İslâm Kutsal Metinlerinde İnsan'ın Yaratılışı ve Cennet'ten Düşüş", *İslâm Araştırmaları Dergisi*, sayı 9, 2003, ss. 36-39.

39 Kur'an'dakine benzer olarak Apokrif metinlerde de geçen Adem'e secde meselesi İblis'in Âdem'e ibadet etmesi olarak değil yönetici ve bir otorite olarak Adem'in tanınması ya da Âdem'in entelektüel ve fiziksel güçlerinin üstünlüğünü kabul etme olarak anlaşılmalıdır. Zira *Vita* ve *Apokalipse*'nin ilerleyen pasajlarında Şeytan'ın insana düşmanlığı anlatılırken Âdem

kendisine gazap edeceğini söyler. Şeytan ve emrindeki diğer melekler bu sözü ciddiye almazlar ve hatta Şeytan Mikail'e: "Şayet o bana gazap edecek olursa, ben de göğün yıldızlarının üzerine tahtımı kurarım ve En Yüce gibi olurum." der. Ancak tahtını göğün yıldızları üzerine değil yeryüzüne kurmak zorunda kalır. Tanrı'nın gazabına uğrayarak cennetten yeryüzüne atılırlar. İnsana düşmanlığı bu yüzdendir ve Havva'yı kandırmak için yılan kılığına girmiştir (Apoc. 16-18). Ancak öyküde Şeytan'ın atıldığı, sürekli özlemine duyduğu ve mükemmel bir şekilde korunan cennete tekrar nasıl girip de Havva'yı kandırdığından söz edilmez. Sadece hile yaptığını söylemekle yetinilir.

İblis'in yılanı kullanarak cennete girmesi Kur'an'daki Âdem kıssasında yer almazken tefsirlerde "İblis'in yılanın karnında cennete girdiği" şeklinde yer alması bazı araştırmacıların müfessirlerin Kur'an kıssasıyla Tekvin'deki kıssayı meczetme çabaları olarak yorumlanmıştır.⁴⁰ Ancak makalenin konusu olan apokrif metinlerde Şeytan'ın yılanı kullanmak suretiyle cennete girmesi motifi İslâm alimlerinin betimlemelerinden çok önce Eski Ahit apokrifasında kullanılmıştır (Apoc. 16-18). Üstelik bu metinde Şeytan'ın yalnızca Havva'yı değil aynı zamanda Tanrı'yı da kandırması anlatılır: "...Sonra Şeytan, bir melek suretinde geldi ve Tanrı'ya melek olarak ilahi okudu." (Apoc. 17:1). Tanrı cennetin dışında olması gereken Şeytan'ın melek suretinde gelip kendisini kandırmasını fark edemez.

Âdem ve Havva'nın hayatına dair metinlerin en önemli ögesi kuşkusuz "günah"tır. En genel tanımıyla "ilahi bir yasaya itaatsizlik ve Tanrı'ya karşı işlenen bir suç, bazı dinsel ve ahlaki prensipleri ihlal etmek" şeklinde tanımlanan günah, *Apocalypse* ve *Vita*'ya göre Tanrı'yla eşdeğer olma ve açgözlülükten kaynaklanmaktadır. Nitekim yılan Havva'yı kandırırken meyveyi yediği takdirde "tanrılar gibi olacağını" (Apoc. 18) söyleyerek kandırır. Kendisi de Âdem'e secdeyi reddetmesi sonrasında Tanrı'nın kendisine gazap edecek olmasına aldırmadığını kendisinin de göğün üzerine taht kurup "En Yüce gibi" (Vita 15) olacağını söyler. Metinlere göre insan ve Şeytan'ı günaha yönlendiren şey ortaktır: açgözlülük ve Tanrı gibi olma arzusu. Her ne kadar *Vita*'da Şeytan'ın itaatsizliği Âdem'in itaatsizliğinin önüne geçirilse de yeryüzüne günahı getiren bir kadındır (Apoc. 9, 11, 14, 21, 24, 29, 32; Vita 18, 26, 35, 44). Tekvin'de Havva suçlanmakla birlikte doğrudan kadının suçlanması daha çok apokrif metinlerde dir.

Tekvin'deki düşünüş öyküsüyle benzerlikler taşıyan ve en eski düşünüş hikaye-

yüzünden onun Cennetteki mevkisini kaybetmesi gösterilir. İslâm tefsir geleneğindeki yorumlar için bk. Öztürk, "Âdem, Cennet ve Düşüş", ss. 158-165.

40 Bk. Öztürk, "Âdem, Cennet ve Düşüş", s. 167.

lerinden birisi olarak kabule dilen Sirach'daki öyküde "Günah bir kadınla başlamıştır; onun yüzünden hepimiz öleceğiz."⁴¹ cümlesi yer alır. Bu ifadede açıkça günahın ve ölümün sorumlusu olarak kadın yani Havva gösterilir. *The Wisdom of Solomon*'da farklı bazı vurgular bulunmakta günahın ve ölümün insanın hayatına giriş ve yayılışı anlatılmaktadır. Fakat günahın ve ölümün yayılmasının sorumlusu olarak Âdem değil, Âdem'in oğlu Kabil (Kain) gösterilir.⁴² Bir başka apokrif metin *Pseudo-Philo*'da ise Havva'nın yılan tarafından aldatıldığı ve sonra da ölümün insanlık için takdir edildiği söylenir. Ancak bu metinde özellikle Pavlus'un doktrinel düşüncesiyle yakınlık taşıyan bu ifadelerin devamında Pavlus'unkinden farklı bir kurtuluş öngörülür: "Ve Rab ona insanların ruhlarını kurtarması için buyurdu ve dedi ki: 'Şayet onlar benim yolumda yürürlerse, ben onları bırakmayacağım, terk etmeyeceğim, fakat onlara daima acıyacağım, merhamet edeceğim ve onların çocuklarını/nesillerini kutsayacağım. Ve yeryüzü derhal meyvelerle dolacak ve orada onların yararına olacak yağmurlar olacak ve oralar çorak olmayacak."⁴³

Bir diğer apokrif metin olan *Slavonic Book* ya da *Book of Secret of Enoch* da insanoğlunun günahı Âdem'den miras olarak aldığı düşüncesi yer almaktadır. Pavlus'un günahın miras olarak devri düşüncesine de oldukça benzediği görülmektedir.⁴⁴ Dünyanın ve Âdem'in yaratılış sürecinin anlatıldığı eserde Âdem Şeytan'ın hilelerine aldanmaz. Ama diğer metinlerde olduğu gibi Şeytan Havva'yı kandırmayı başarır. Bu nedenle de metinde ölümün kadınla birlikte, onun yüzünden yeryüzüne indiği ifade edilir.⁴⁵

M.P. Korsak, Hıristiyan dünyasında kadının suçlanmasının nedeninin Tekvin'in Yaratılış öyküsü değil, Pavlus'un "Âdem aldatılmadı fakat kadın aldatıldı ve günahkâr oldu."⁴⁶ şeklindeki ifadesinin olduğunu düşünür. Korsak, Tekvin'deki iki yaratılış öyküsünü bir bütün gibi ele alarak, ilk bölümdeki Tanrı'nın altıncı günde "adam"ı erkek ve dişi olarak kendi suretinde yarattığı ifadesinin ilk yaratılan insanın erkek değil "erkek ve dişi" formunda farklı bir canlı olduğunu, cinsiyet ayrımının ise sonradan gerçekleştiğini, hatta Tekvin'de

41 Sirach 25:24, "Ecclesiasticus, or the Wisdom of Jesus the Son of Sirach", *The Apocrypha of the Old Testament*, edit.: Bruce M. Metzger, Oxford University Press, New York 1965, s. 161.

42 "The Wisdom of Solomon", 10:1-3, *The Apocrypha of the Old Testament*, edit.: Bruce M. Metzger, Oxford University Press, New York 1965, s. 113.

43 "Pseudo-Philo", 13:8-10, "Pseudo-Philo", çev.: D. J. Harrington, *The Old Testament Pseudepigrapha*, edit.: James H. Charlesworth, Doubleday, New York 1985, c. 2, ss. 321-322.

44 "The Book of the Secrets of Enoch" (Slavonic Enoch/2 Enoch), 41:2; 53:1, <http://www.reluctant-messenger.com/2enoch01-68.htm>

45 "The Book of the Secrets of Enoch" (Slavonic Enoch/2 Enoch), 30:1-16.

46 1 Tim. 2:14.

Havva isminin yani kadının adının erkeğin adından Âdem'den önce zikredildiğini iddia eder. Yaptığı metin tahliline göre Âdem'in ismi ilk olarak Şit'in babası olarak nitelenmesi sırasında geçer. Tanrı'nın cennete yerleştiği ilk kişinin Âdem değil "*ha-adam*" yani dişiliği ve erkekliliği bir formda birleştiren bir canlı olduğunu (*zachar u neqeva*) söyleyen Korsak, Eden bahçesinde Tanrı'nın tıpkı diğer yaratılış sürecinde gerçekleştirdiği gibi bu varlığı kadın ve erkek olarak (*ish* ve *ishah*) ikiye ayırdığını söyler. Bu ayrım Tanrı'nın yaratılış sürecinin ilk altı gününde yaptıklarıyla uyum arz eder. Nitekim Tanrı, gök ve yeri, ışık ve karanlığı da birbirinden ayırmıştır ve bunların her biri hem diğeriyle benzerdir hem de farklıdır. Tıpkı erkek ve kadının hem benzer hem de farklı olmaları gibi. Her ne kadar Tanrı, "adam" dan dişiyi ayırmış olsa da her ikisi de dişilik ve eriliklerinin farkına meyveyi yedikten sonra varırlar. Bu yüzden Korsak, meyvenin yenildiği ana kadar onların gene insanın farklı iki yönü olarak kaldıklarını söyler. Bu ise doğrudan "kadının" suçlanamayacağını gösterir. Zira kadın (Havva), tıpkı Âdem gibi asıl olarak meyveyi yedikten sonra sahneye çıkar. Bu nedenle de Korsak, Tekvin'den kadının suçlanmasına dair bir ifadenin zor olacağını düşünür.⁴⁷

Baruh'ta ise Âdem'in ilk günahkar olduğu, onun yüzünden de ölümün vakitsiz olarak geldiği belirtilir. Bununla birlikte herkes onun soyundan geldiği için doğal olarak ruhların bir kısmı için acı ve ızdırıp bir kısmı için güzelliklerin hazırlandığı ifade edilir.⁴⁸ Benzer bir düşünceyi çömlekçi örneğinde Augustin'in daha sonraları savunduğu görülecektir.⁴⁹ Baruh'un kitabında ayrıca acı, keder, üzüntü, felaket, yıkım, her türlü hastalık ve belanın yanı sıra insan onurunu zedeleyen, insanı alçaltan her türlü durum, insanın karakterinin zayıflatılması ve ahlaki gevşeklik, kısaca tüm kötülükler Âdem'in Tanrı'ya karşı haddini aşmasının bir sonucudur.⁵⁰

47 Mary Phil Korsak, "Eve, Malignant Or Maligned?", *Cross Currents*, 1994/95, Vol. 44, issue: 4, ss. 453-463.

48 Baruch 54:15, "The Book of Apocalypse of Baruch", <http://wesley.nnu.edu/noncanon/ot/pseudo/2baruch.htm>

49 Augustin'e göre Tanrı, sonsuz lütfunun bir sonucu olarak kullarından bazılarını merhamet edip lütfü da bulunurken bazılarını ise günah içinde bırakabilir. Bu düşüncesine esin kaynağı olarak ise Romalılar 9:21'de yer çömlekçi örneğini anlatır. Çömlekçi balçıktan imal ettiği çömlekler üzerinde tam bir hakimiyete sahiptir. Onların şekillerinden tutun da hangi amaçla kullanılacaklarına kadar pek çok konuda karar verme yetkisi yalnızca çömlekçiye aittir. Tanrı'yı da bir çömlekçiye benzeten Augustin, Tanrı'nın da çömlekçinin balçık üzerindeki hakimiyeti gibi insan üzerinde hakim olduğunu ileri sürer. Bu hakimiyetin bir sonucu olarak da hangi çömleğin iyi hangi çömleğin de kötü suyla dolacağına çömlekçi yani Tanrı karar verir. Bk. Augustine, *A Treatise on the Predestination of the Saints*, First Book, i: 14, http://www.ccel.org/fathers2/npnf105/npnf1042.htm#P6753_2574326

50 Baruch 56:6

Metinlerde dikkat çeken önemli bir noktada *iki farklı cennetten* bahsedilmesidir: *gök* ve *yer cenneti*. Yaratılış sonrasında Âdem ve Havva'nın konuldukları, ilk günahı işledikleri cennet, yeryüzü cenneti yani bir bahçedir. Bu bahçenin etrafı, suyla çevrili (Vita 29) ve kenarlarında yüksek duvarlar vardır (Apoc. 17, 19). Cennet yeryüzünde olmasına karşın Tanrı da zaman zaman bu cennette bulunmaktadır. Örneğin Âdem'in yasak meyveyi yemesi sonrasında Tanrı cennette dolaşarak Âdem'i arar (Apoc. 22-23). Her ne kadar Tekvin'de erkeğin kadın üzerinde otorite olduğundan⁵¹ söz edilse de bu metinlerde Tanrı'nın yeryüzü cennetini Âdem ve Havva arasında paylaştığından söz edilir (Apoc. 15; Vita 32). Adeta Tanrı, her ikisine de eşit davranmış ve bahçenin her bir bölümünün yönetimini birine bırakmıştır. Tekvin'de bu tarz bir bölümlenmeden söz edilmediği gibi yeryüzü ve gökyüzü cenneti şeklindeki bir ayırmadan da söz edilmez. *Vita*'da Âdem oğlu Şit'e başından geçen bir hadiseyi anlatır. Buna göre Âdem, Mikail tarafından yerden alınarak gökyüzündeki cennete, Tanrı'nın huzuruna çıkarılır (Vita 25-29). Âdem'in yeryüzü cennetine girmesine müsaade edilmeyen bir dönemde Mikail'in eşliğinde göksel cennete çıkması ilginç olmakla birlikte bu hadise pek çok Ortadoğu dinsel geleneğinde olduğu gibi "yükseliş/miraç" motiflerini çağrıştırmaktadır. Âdem, göksel cennette Tanrı'dan kullarına merhamet etmesini, onları bağışlamasını ister. Bu amaçla Tanrı'ya methiyeler düzerek merhametini insanlardan esirgememesini, kendisini bağışlamasını ister. Tanrı ise ona "dolayı ebediyen senin soyundan bana hizmette bir sapma olmamalı." diyerek af ve merhameti yine itaat şartına bağlar.

Yahudi geleneğinde bu tarz bir miraç hadisesinin benzerlerini görmek mümkündür. Musa'nın vahiy almak için Tanrı'yla dağda buluşması⁵², vefatında Musa'nın gizli gömülüğü⁵³, İlyas'ın ilahi aleme yükselişi⁵⁴ buna örnek olarak verilebilir. Yine İbrahim ve İdris peygamberlerin semaya yani ilahi aleme yükseldikleri ve Tanrı tarafından kabul edildikleri anlatılır. Nitekim İbrahim'in gözlemleri arasında Âdem'in de tasvir ettiği Tanrı'nın ateş ve nurla kaplı tahtından da söz edilir.⁵⁵

Göksel cenneti yeryüzü cennetinden ayıran önemli bir noktada buranın ölüm sonrası gidilecek olan cennet olmasıdır. Nitekim Âdem öldüğünde cenazesi Acheron gölünde melekler tarafından yıkandıktan sonra Tanrı'nın emriyle

51 Tekvin 3:16.

52 Çıkış 24:15 vd.

53 Tesniye 34:6.

54 2 Krallar 2:11.

55 Şinasi Gündüz, Ekrem Sarıkçıoğlu ve Yavuz Ünal, *Dinlerde Yükseliş Motifleri ve İslam'da Miraç*, Vadi Yayınları, Ankara 1996, ss. 45-51.

kiyamete kadar bekletilmek üzere göğün üçüncü katındaki cennete götürülür (Apoc. 37). Yalnız sonraki ifadelerde Âdem'in cesedinin yeryüzü cennetine toprağın alındığı yere gömüldüğünden hatta toprağın, Âdem'den önce ölen Habil'in cesedini, asıl parça geri gelmediği için kabul etmediği Âdem'in cesedi de gömüldükten sonra toprağın her ikisini de kabul ettiği anlatılır. Bu ise Âdem'in cesedinin yeryüzü cennetine ruhunun gökyüzü cennetine gönderildiği şeklinde anlaşılmaktadır. Gökyüzü cenneti, ölüm sonrasında ruhların ikamet ettikleri bir yerdir (Vita 37, 40). Ancak *Vita*'da sadece Âdem'in cesedinin meleklerin gösterdiği şekilde üç parça kumaşla kefenlenerek Habil'le birlikte defnedildiği (Vita 46-48) söylenirken, ruhunun göğe yükselmesinden söz edilmez.

Stone göre metinlere ilişkin en önemli tartışma konularından birisi de *Apocalypse* ve *Vita*'nın Yahudi ya da Hıristiyan metni olup olmadığıdır. Bütün mevcut nüshaları Hıristiyan dünyaya aktarılmış ve zaman zaman Hıristiyan imalar içermekle birlikte bu orijinal metnin bir Yahudi yazar tarafından oluşturulduğu ihtimalini dışarıda bırakmaz. Metinlerde bulunan Hıristiyan imalar, ona göre metne sonradan ilave edilmiş olabileceği gibi aksi de mümkündür. Yani bir kısım Hıristiyan literatürde muhtelif nedenlerle pek çok Yahudi kaynağa başvurulur. Bu nedenle de gerçekte Yahudi teması olan bir imge Hıristiyan imgesi olarak aktarılmakta olabilir. Ancak yine de Stone'e göre özellikle *Vita*'nın girişinde yer alan Âdem ve Havva'nın pişmanlıklarını anlatan sahneler (Vita 1-11) büyük oranda Hıristiyan temalarıdır. Zira burada Âdem ısrarla lütuf yağı talep eder (Bkz. Apoc. 13, Vita, 42). Ancak Mikail bütün taleplerin boşuna olduğunu, o an için bu yağı almalarının mümkün olmadığını, yağın kendilerine diriliş sonrasında verileceğini söyler. Bir başka apokrif metne (*Penitence*)⁵⁶ göre ise Mesih, Âdem'in bedenini yeniden diriltecek, onu Ürdün nehrinde vaftiz edecek ve Mikail'de "yeni Âdem"i yağlayacaktır. Stone göre benzerliklerle sınırlı değildir. *Vita*'da Nicodemus İncilinden (Gospel of Nicodemus⁵⁷) değiştirilerek aktarılan pasajda Mesih'in nasıl geleceği, Âdem'in ve bütün ölümlerin bedenlerini nasıl dirilteceğini, Ürdün nehrinde nasıl vaftiz edeceğini ve

56 Edit.: Michael E. Stone, *The Penitence of Adam: An Apocryphal Armenian Adam Book*, Electronic Version, with manuscript photographs, texts, translations and concordance, <http://micro5.mssc.huji.ac.il/~armenia/website/index.html> (26.06.2006), Eserin matbusu ise M.E. Stone, *Texts and Concordances of the Armenian Adam Literature* (Society of Biblical Literature: Early Judaism and its Literature, 12; Scholars Press, Atlanta 1996)'dir.

"The Penitence of Adam" kitabı, aynı zamanda Vita ve Apocalypse'nin Ermenice versiyonu olarak kabul edilmektedir.

57 Krş. *The Gospel of Nicodemus or Acts of Pilate*, (From "The Apocryphal New Testament" M.R. James-Translation and Notes, Clarendon Press, Oxford 1924), <http://www.earlychristianwritings.com/text/gospelnicodemus.html> (27.06.2006).

bütün inananları lütuf yağıyla nasıl yağlayacağını/kutsayacağını anlatır. Ancak yine de metnin Hıristiyan bakış açısıyla ve benzer Hıristiyan metinleriyle tamamlanarak okunması metnin orijinalinin Hıristiyan olduğunu tam olarak göstermez. Bu yüzden Stone metinlerin Hıristiyan ya da Yahudi orijine sahip olup olmadığı konusunun çok net olmadığına ısrar eder.⁵⁸

Metinlerde Stone'nin işaret ettiği benzerlikleri görmek pekala mümkün. Ancak bu benzerlikler, örneğin Âdem'in Ürdün nehrinde tevbe etmesi, Tanrı'nın ona diriliş gününde bağışlayacağını ve lütuf yağını o zaman vereceğini söylemesi doğrudan İsa Mesih'e işaret eder mi? Çünkü metinlerde bırakın İsa ismini Mesih lafzı bile geçmemektedir. Ayrıca genel anlamda Hıristiyan metinlerde görüldüğü gibi ikinci Âdem olarak nitelenen İsa Mesih'in karşıtı olarak Âdem'in kötülenmesi teması metinlerde hiç yer almaz. Aksine Âdem, her şeye rağmen Tanrı'nın ilgisine mazhar olur. Tanrı, Âdem'in defni işinde meleklerin görev almasını ister, göğün üçüncü katından onun için kefen olmak üzere üç parça kumaş getirir ve onun ruhunu göğün üçüncü katındaki cennetine kabul eder. Hatta ölümünden önce Âdem bir tür miraç tecrübesi yaşayarak göksel cennete, Tanrı'nın huzuruna çıkar. Bu yüzden metinlerdeki benzerlik ya da farklılıklar çok büyük bir ihtimalle farklı el yazmalarında ve metinlerin çevirileri esnasında ortaya çıkan bir durumdur.

4. Sonuç

Sonuç olarak herkes kabul eder ki Âdem ve Havva, hem Yahudilikte hem de erken dönem Hıristiyanlıkta sonsuz spekülasyonların sebebidir. Nitekim Pavlus'un Âdem üzerine geliştirdiği spekülasyonlar (Romalılar 5:12-21; 1 Korintliler 15:42-50) Hıristiyan teolojinin oluşmasında önemli bir role sahiptir. Birinci yüzyıl Yahudi apokaliptik yazında da önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir: Örneğin, 2 Baruch 54:15; 4 Ezra 3:20-27; 4:30-32; 7:116 vd; 3 Baruch 4 gibi. Yine *Hypostasis of the Archons* ve *Apocryphon of John* gibi özellikle Gnostik metinlerde ilk ebeveynlerin hayatları önemli bir yer tutar. Yine *Vita* ve *Apocalypse*'de karşımıza çıkan Şit, Gnostik literatürün oldukça önemli bir figürüdür.⁵⁹

Bütünüyle mitolojik öğelerle bezeli olan "Adem ve Havva'nın Hayatı" metinleri, ilk bakışta Tekvin'deki yaratılış öyküsünün açılımı görünümünde olmakla birlikte bir kısım nüanslarla ondan ayrılır. Öykü'nün İslâmî literatürdeki Adem ve Havva öykülerine yakınlığı da son derece dikkate değerdir. Bu

58 Stone, *Jewish Writings of the Second Temple Period*, ss. 116-117.

59 Stone, *age*, ss. 117-118.

yüzden aşağıda çevirilerini verdiğimiz bu iki metnin dinler tarihi çalışmalarına bir katkı sağlayacağını ummaktayız.

Ek 1: Metin - A

ADEM VE HAVVA'NIN HAYATI⁶⁰ THE LIFE OF ADAM AND EVE (APOCALYPSE / APOCALYPSE OF MOSES)

Önsöz

Âdem ve Havva'nın hayatının öyküsü, Tanrı tarafından Musa'ya, Ahit'in yasalarının yazılı olduğu tabletler verilirken bildirilmiştir.⁶¹

1. (1-2) Bu Âdem ve Havva'nın öyküsüdür. Onlar, cennetin dışına çıktıktan sonra, Âdem, karısını aldı ve doğuya, aşağıya doğru indiler. Ve orada 18 yıl 2 ay oturdular. (3) Ve Havva hamile kaldı ve iki oğul doğurdu; Cain (Kabil) denilen Diaphotos ve Abel (Habil) denilen Amilabes⁶².
2. (1) Bu şeyler olduktan sonra Âdem ve Havva, birlikte gittiler. Uyumak için yattıklarında (2) Havva efendisi Âdem'e: "Efendim bu gece rüyamda oğlum Habil'in kanını gördüm. Kardeşi Kabil'in ağzına hücum ediyordu ve Kabil merhametsizce onu içti. (3) O (Habil), ondan kendisine küçük bir şey bırakmasını istedi; fakat o, dinlemedi ve kanların hepsini yuttu. Ve (kan) onun midesinde durmadı. Fakat ağzının dışına geldi." (4) Ve Âdem Havva'ya dedi ki; "Kalkalım ve onlara ne olduğunu görmeye gidelim. Muhtemelen düşman onlara karşı savaşıyordur."
3. (1) Ve onların her ikisi de dışarı çıktıklarında (gittiklerinde) Kabil'in eliyle kardeşi Habil'i öldürmüş olarak buldular (öldürdüğünü gördüler). (2) Ve Tanrı, melek Mikail'e dedi ki: "Âdem'e söyle 'senin bildiğin gizemi (sırrı) oğlun Kabil'e bildirmedi, çünkü o, öfkenin/gazabın oğludur. Fakat yas tutma. Çünkü onun yerine sana başka bir oğul vereceğim; bu, sana yapman gereken her şeyi bildirecek; fakat ona hiçbir şey söyleme!". (3) Bu şeyleri Tanrı meleğine söyledi ve Âdem onun sözlerini kalbine koydu, onunla

60 Metinlerin çevirisinde "edit.: James H. Charlesworth, *The Old Testament Pseudepigrapha*, Doubleday, New York 1985, c.2, ss. 258-294" de yer alan M. D. Johnson tarafından notlandırılarak İngilizce tercümesi yapılan nüshaları kullanılmıştır.

61 Bu önsözün, Grekçe metne sonradan ilave edildiği düşünülmektedir.

62 Buradan itibaren "*Cain/Kain*" yerine "*Kabil*", "*Abel*" yerine de "*Habil*" isimleri kullanılacaktır.

ve Havva'yla birlikte diğer oğulları Habil için kederlendiler.

4. (1) Bu şeylerden sonra Âdem, karısına hamile kalacağını bildirdi ve o hamile kaldı ve Şit'i doğurdu. (2) Ve Âdem, Havva'ya: "Bak, Kabil'in öldürdüğü Habil'in yerine bir oğul sahibi olduk; mutluluk duyalım ve Tanrı'ya kurban sunalım." dedi.
5. (1) Ve Âdem, otuz oğul ve otuz kız babası oldu. (2) Ve (Âdem) hasta oldu ve yüksek sesle ağladı. "Oğullarım, ölmeden önce sizleri görmem için yanıma gelin." dedi. (3) Ve onların hepsi birlikte gittiler ve üç bölüme yerleştiler. Ve onlar evin kapısına geldiklerinde o, Tanrı'ya dua ediyordu. (4) Ve oğlu Şit dedi ki: "Âdem Baba, senin hastalığın nedir?" Ve o: "Çocuklarım, ağrı ve sızılarım daha çok arttı." dedi. (5) Ve onlar da dediler ki: "Ağrı ve hastalık nedir?"
6. (1) Ve Şit cevap verdi ve dedi ki: "Baba, yemek için kullandığın şeyler hakkında ne düşünüyorsun ve onları arzulamaktan dolayı üzüntülü müsün? (2) Şayet durum buysa söyle bana, ve ben gideceğim ve Cennet'ten sana meyveler getireceğim. Başımın üzerine hayvan gübresi yerleştireceğim ve ağlayıp, gözyaşı döküleceğim ve dua edip, yakaracağım. Ve Rab, beni duyacak ve meleğini gönderecek (3) ve sana onu (meyveleri) getireceğim. Ve böylece şu dert, keder seni terk edecek" Âdem ona dedi ki: "Hayır, oğlum Şit; fakat hasta ve kederli değilim." Şit: "Sana bu olanlar nedir?" dedi.
7. (1) Âdem ona dedi: "Tanrı bizi yani beni ve annenizi yarattığında, çok arzuladığım şeyler dolayısıyla o, cennette her türlü bitkiyi bize verdi. Fakat birisiyle ilgili olarak bize onu yemememizi emretti. (çünkü) biz onunla ölecektik (onun yersek ölecektik). (2) Ve Rabbe kulluk/ibadet etmesi ve yükselmesi için annenize rehberlik yapan melekler için saat yaklaştı. Ve düşman ona verdi ve o (Havva) ağaçtan yedi. Çünkü o (düşman) biliyordu ki, ne ben, ne de kutsal melekler onun yakınında değildik. (3) Sonra Havva, aynı şekilde yemem için bana verdi.
8. (1) Her ikimizde onu yediğimizde, Tanrı bize kızdı. Ve Rab, cennete geldi ve korkunç bir sesle şöyle söyleyerek bağırdı: "Âdem, neredesin? Ve niçin benden saklanıyorsun? (2) Ev, inşa edenden (mimar) gizli olabilir mi?" Ve O dedi: "Sen benim ahdimi terk ettiğin için senin bedenini yetmiş belaya teslim ettim. İlk belanın acısı/sızısı gözlerin kederi/felaketidir. İkinci belanın acısı duymaktır yani bela kulaklarındadır ve böylece diğer bütün belalar senin peşinden gelecek."
9. (1) O, bu şeyleri oğluna anlatırken derinden bir ah çekti (iç geçirdi) ve dedi: "Ne yapabilirim? Büyük bir acı ve keder içindeyim." (2) Ve aynı şekilde Havva gözyaşı döktü, ağladı ve dedi ki: "Efendim Âdem, kalk, hastalıklarla"

rının yarısını bana ver ve onu yüklenmeme izin ver. Çünkü bu sana olanlar benim yüzümden oldu; benim yüzümden sen acılara ve belalara katlandın.” (3) Fakat Âdem Havva’ya dedi: “Kalk ve oğlumuz Şit’le birlikte Cennetin yakınına git ve sorumluluğu size ait olan bir yere yerleşin. Tanrı’ya ağlayın ve yalvarın. Belki böylelikle bana merhamet edebilir ve meleğini Cennete gönderip, ağaçtan çıkan yağdan bana verir. Onu bana getirin. Onunla kendimi/vücudumu ve başımı yağlayacağım.

10. (1) Ve, Şit ve Havva Cennet bölgesine gittiler. Onlar giderken, (2) Havva (diğer) oğlunu gördü. Vahşi bir hayvan ona saldırıyordu. Ve Havva şöyle söyleyerek ağladı: “Vah bana, çünkü diriliş gününe geldiğim zaman, günahı olan (günah işlemiş olan) herkes Havva, Tanrı’nın emirlerini muhafaza etmedi, onlara bağlı kalmadı diye bana lanet/beddua edecek. (3) Ve Havva, hayvana bağırdı: “Hey, Sen kötü bir hayvansın, Tanrı’nın suretine saldırmaktan korkmuyor musun? Senin ağzın nasıl açıldı? Senin dişlerin güçlü ve sert bir şekilde nasıl büyüdü? İtaati nasıl hatırlamazsın? Çünkü senin öncelikle Tanrı’nın suretine itaat etmen gerekmez miydi?”
11. (1) Sonra, hayvan bağırarak şöyle dedi: “Hey, Havva, ne açgözlülüğün, ne hırsın, ne de üzüntün/ağlaman bizim yüzümüzündür. (2) Fakat sana, hayvanların yönetimi sana verildiği halde senin ağzın Tanrı’nın ondan yememi emrettiği ağaçtan yemek için nasıl açıldı? Bunlardan dolayı bizim doğamız değiştirildi. (3) Bu yüzden şimdi ben seni azarlamaya başlarsam sen bunu kaldıramayabilirsin/ buna tahammül edemeyebilirsiniz.”
12. (1) Şit hayvana dedi: “Ağzını kapa ve sessiz ol. Ve yargı gününe kadar Tanrı’nın suretinden uzaklaş. (2) Sonra hayvan Şit’e dedi ki: “Bak, Tanrı’nın imajından uzaklaştım.” Sonra hayvan kaçtı, kıvrıla kıvrıla giderek oradan uzaklaştı ve yuvasına gitti.
13. (1) Ve Şit, annesi Havva ile birlikte Cennetin yakınına gitti. Ve orada ağladılar, feryat ettiler, ağıt yaktılar. Ve lütuf yağından vermesi için meleğini göndermesi amacıyla Tanrı’ya dua ettiler. (2) Ve Tanrı, başmelek Mikail’i gönderdi ve onlara şöyle dedi: “Tanrı’nın kulu, Şit, boşa uğraşmayın. Babanız Âdem’in başına sürmek ve şimdi sizin olması için akıcı yağı olan ağaç hakkında niyaz ederek dua etmeyin. (4) Fakat zamanın sonunda, büyük gün geldiğinde Âdem’in bütün etleri kaldırılacak, kutsal insan gibi olacak; sonra ona Cennetin her sevinci, mutluluğu verilecek (5) ve Tanrı, onların ortalarında olacak ve orada ondan önce hiçbir günahkar olmayacak. Çünkü kötü kalp onlardan kaldırılacak ve onlar iyiyi anlayan ve tek başına Tanrı’ya ibadet eden bir kalp verilecek. (6) Fakat, (şimdi) yaşam süresi sona ermeden önce, ki üç gün içinde babanıza gidin. Ve onun ruhu ay-

rılacak. Yukarıya doğru olan bu müthiş yolculuğa şahit olabilirsiniz.

14. (1) Bu şeyleri söyleyerek melek onlardan ayrıldı. Şit ve Havva, Âdem'in yattığı çadıra gittiler. (2) Âdem Havva'ya: "Niçin, bizim aramızda yıkımı işledin ve bizim üzerimize büyük gazabı çektin. O gazap bütün hayatımızı kontrol ederek kendine doğru çeken ölümdür. (3) Ve Âdem eşine dedi ki: "bütün çocuklarımızı ve torunlarımızı çağır ve anlat onlara, yasayı nasıl ihlal ettiğimizi."

HAVVA'NIN DÜŞÜŞ HİKÂYESİ VE SONUÇLARI

15. (1) Sonra Havva onlara dedi ki: "Dinleyin beni, çocuklarım ve torunlarım. (2) Sizlere düşmanımızın bizi nasıl kandırdığını anlatacağım. Olaylar biz cenneti yönetiyorken oldu. Cennetin her bir parçası Tanrı tarafından paylaştırıldı. Şimdi ben kendi payımı bekliyordum, güney ya da kuzey. (3) Ve Şeytan Âdem'in bölümüne geldi. Tanrı bizim aramızda hayvanları da böldüğü için orada erkek hayvanlar vardı. Ve Tanrı, bütün erkek hayvanları babanıza ve bütün dişi hayvanları da bana verdi. Ve bizim her birimizi sahip olduklarımız besledi."
16. (1) Ve Şeytan yılanla şöyle söyleyerek konuştu: "Kalk ve bana gel ve ben senin yararına olan bazı şeyler söyleyeceğim." (2) Sonra yılan ona gitti ve Şeytan ona dedi: "Senin bütün hayvanlardan daha bilgili olduğumu duydum; bu yüzden seni görmek için geldim. Seni bütün hayvanlardan daha büyük buldum ve onlar seninle ilişkide bulunuyorlar fakat henüz en aşâğda/yerde uzanmış yatıyorsun. (3) Niçin Âdem'in yabani otlarını yiyorsun da cennetin meyvelerini yemiyorsun? Kalk ve gel ve biz onların henüz arasında değilken, cennetin dışına onu ve karısının atılmasını sağlamamıza yardım et." (4-5) Yılan Şeytan'a dedi ki: "Rabbin, bana gazap etmesinden korkuyorum." Şeytan ise ona: "Korkma; sen yalnızca benim kabım olacaksın ve onları kandırabilmen için ben senin ağzında bir kelime konuşacağım."

Ayartma

17. (1) Ve yılan meleklerin Tanrı'ya ibadete gittikleri bir zamanda derhal kendini cennetin duvarından sarkıttı. Sonra Şeytan, bir melek suretinde geldi ve Tanrı'ya melek olarak ilahi okudu. (2) Ve yılanın duvarın üzerinde sanki bir melek gibi eğildiğini/kıvrıldığını gördüm. Ve o bana: "Sen Havva mısın?" dedi. Ve ben ona: "Benim" dedim. (3) Ve o bana: "Cennette ne ya-

piyorsun?" diye sordu. Ben cevap verdim: (4) "Tanrı bizi buradakileri korumak ve onlardan yemek için buraya yerleştirdi." Şeytan, yılanın ağzının içinden bana cevap verdi: (5) "İyi yapıyorsunuz fakat neden her bitkiden yemiyorsun?" Ben de ona: "Evet, sadece Tanrı'nın onu yememizi yasakladığı, yoksa *muhakkak ölürsünüz* dediği, cennetin ortasındaki biri hariç cennetteki her bitkiden yiyoruz." dedim.

18. (1) Sonra yılan bana: "Tanrı yaşayabilir! Çünkü ben hayvanlar gibi olan sizin için üzüldüyorum. Boş vermişlik içinde olmanızı istemiyorum. Fakat kalkın, gidin (2) ve yiyin. Ağacın ihtişamını görün." dedi. Ben de ona: "Tanrı bize söylediği için, O'nun bana çok kızmasından korkuyorum." dedim. (3) O da bana: "Korkma; çünkü yediğin zaman, *senin gözlerin açılacak ve sen tanrılar gibi olacaksın ve iyiyle kötüyü bileceksin*. (4) Fakat, Tanrı, senin onlar gibi olacağını bildiği için o size bunu fazla gördü (5) ve "Ondan yemeyin." dedi. Fakat bitkinin yanına gel ve onun muhteşemliğini gör" dedi. (6) Ve ben bitkiye döndüğümde onun ihtişamını gördüm. Ve ona dedim ki: "O, gözleriyle bakını hoşnut ediyor"; O anda onun meyvesini almaktan korktum. Ve o bana: "Gel, ben onu sana vereceğim. Beni takip et." dedi.

Düşüş

19. (1) Ve (kapıyı) onun için açtım ve o benim önümden geçerek Cennete girdi. Çok az yürüdüktan sonra, döndü ve bana dedi ki: "Fikrimi değiştirdim ve senin ondan yemene izin vermeyeceğim." O bu şeyleri söylediğinde beni tatlılıkla ikna etmek ve mahvetmek istiyordu. Ve o bana: "Bana hakaret etme, sen aynı zamanda kocana da (ondan) vermelisin." (2) Ve ben ona dedim ki: "Bilmiyorum, sana lanetin hangi çeşidiyle sövmeliyim bilmiyorum; bununla birlikte sana şunu söylediğimi de biliyorum: Rabbin tahtı, melekler meclisi ve hayat ağacı adına, aynı zamanda ben onu kocama da yemesi için vermeliyim." (3) O, benden laneti aldığı anda, gitti, ağaca tırmandı ve kötü özelliklerini ki o açgözlülüğüdür, yemem için bana verdiği meyvelerin üzerine serpiştirdi. Çünkü açgözlülük her kötülüğün kaynağıdır. Ve ben dalı yere doğru eğdim, meyvelerini aldım ve yedim."
20. (1) Çok az zaman sonra gözlerim açıldı ve giyinmiş olduklarımla birlikte erdemden yoksun/çıplak olduğumu fark ettim. (2) "Bunu kendime neden yaptım? Onunla giyindiğim, örtündüğüm şerefimden nasıl ayrıldım?" diyerek ağlamaya başladım. (3) Ve aynı şekilde lanet hakkında ağladım. Fakat ağaçtan aşağı birisi indi ve kayboldu. (4) Kendi bölgemde yaprakları aradım. Böylece utancımı örtebilirdim. Fakat cennetteki ağaçlardan hiçbir şey bulamadım. Çünkü kendi bölgemin ağaçlarının yapraklarını kesip on-

ları yemiştim. Yalnızca şu incir ağacınıninkiler hariç. (5) Ve onun yapraklarını aldım ve kendime etek yaptım; onlar benim yediğim bitkilerin benzerliydi.

21. (1) Ve yüksek bir sesle "Âdem, Âdem, neredesin? (2) Kalk, bana gel ve sana büyük sırrımı göstereceğim." diyerek ağlamaya başladım. Ve babanız geldiğinde rahatımızı kaçırırcasına günah işlemeye neden olan yasa dışı sözlerle onunla konuşmaya başladım. (3) Çünkü o geldiğinde ben, ağzımı açtım ve Şeytan konuşmaya başladı ve ben şöyle diyerek ona söylemeye başladım: "Gel, efendim, Âdem, beni dinle Tanrı'nın ondan yemememizi söylediği ağacın meyvesinden ye ve Tanrı gibi ol." (4) Sizin babanız cevap verdi ve dedi: "Tanrı'nın bana kızmasından korkarım." Ve ben ona dedim ki: "Korkma; çünkü, sen onu yer yemez, sen iyi ve kötüyü bileceksin." (5) Sonra ben onu çabucak ikna ettim. O yedi ve onun gözleri açıldı ve o aynı zamanda çıplaklığının farkına vardı. (6) Ve o bana: "Ah!, Kötü kadın!, Neden bizim aramızda yıkım yaptın? Sen, beni Tanrı'nın ihtişamından uzaklaştırdın, ayırdın." dedi.

Cennette Tanrı'nın Ortaya Çıkışı

22. (1) Ve aynı saatte biz başmelek Mikail'in borusunun sesini duyduk. (2) O melekleri şöyle söyleyerek çağırıyordu: "Bunları Rab, söylüyor, 'benimle birlikte Cennete gelin ve Âdem hakkında bildireceğim kararımı dinleyin.'" (3) Ve biz başmeleğin borusunun sesini duyduğumuzda: "Bakın, Tanrı, Cennete bizi yargılamaya geliyor." dedik. Biz korktuk ve saklandık. Ve Tanrı, Cennete döndü, kerubilerin iki tekerlekli savaş arabasına oturdu ve melekler ona ibadet ediyorlardı. Tanrı, Cennete geldiğinde bütün bitkiler, hem benim hem de Âdem'in bölgesinde olan bitkilerin hepsi, dışarı doğru çiçek açtılar ve yerleştirildiler. (4) Ve Tanrı'nın tahtı gerçektede hayat ağacından yapılmıştı.
23. (1) Ve Tanrı, Âdem'i şöyle söyleyerek çağırdı: "Âdem, nerede saklanıyorsun? (2) Seni bulamayacağımı mı sanıyorsun? Ev inşa edenden gizlenebilir mi?" Sonra babanız cevap verdi ve dedi ki: "Ey Rab, bizi bulamayacağını düşündüğümüz için saklanmıyoruz. Fakat daha çok çıplak olduğum için korkuyorum. Ve senin kudretin karşısında korku ve saygıyla ayakta durmaktayım, ey Rab." (3) Tanrı: "Çıplak olduğunu sana kim gösterdi? Muhafaza etmen için sana verdiğim buyruğumu terk etmedikçe (bunu bilmen imkansızdı)." dedi. (4) Sonra, Âdem benim onu aldatmak istediğinde kendisine söylediklerimi hatırladı: (5) "Seni Tanrı'dan emin yapacağım." Ve o döndü ve bana dedi ki: "Niçin bunu yapmıyorsun?" Ve ben o anda

yılanın sözünü hatırladım ve: “Yılan, beni kandırdı.” dedim.

Cezalar

24. (1) Tanrı Âdem’e: “Benim buyruğumu çiğnediğin ve karının sözünü dinlediğin için senin üzerinde çalıştığın toprak lanetlendi. (2) Çünkü sen onun üzerinde çalıştığın zaman sende güç ve kuvvet bırakmayacak; sana devdikenini ve çalı verecek, alın terinle ekmeğini yiyeceksin. Birçok acı ve sıkıntı çekeceksin:

*Sen yorularak bitki yetiştireceksin ve dinlenmeyeceksin;
şiddetli acıyla ıstıraplı olacaksın ve tatlı, hoş şeyleri tatmayacaksın;
(3) sıcakla bunaltılacaksın ve soğukla sıkıntı çekecek/donacaksın;
ıkkıla sıkıla çalışacaksın ve ferahlık, zenginlik elde edemeyeceksin;
şişman olacaksın ve bunlar son olmayacak.*

(4) Ve hayvanlar, senin komuta ettiğin hayvanlar sana karşı düzeni bozmak için başkaldıracaklar. Çünkü sen benim buyruğumu taşımadın, muhafaza etmedin.”

25. (1) Bana dönerek Tanrı dedi ki: “Sen yılanı dinlediğin ve benim buyruğumu ihlal ettiğin için doğum sancısı çekeceksin ve tarifsiz acılar duyacaksın; (2) korkuyla, üzerlerine titreyerek çocuklarını taşıyacaksın, büyük acı ve belalarından dolayı hayatını kaybetmenin yakınına geldiğinde itiraf edecek (3) ve şöyle diyeceksin: “Rab, Rab, kurtar beni, asla tekrar bedenim günahına dönmeyeceğim.” (4) Ve böylece senin sözlerine göre seni, içine yerleşen düşmanın düşmanlığı yüzünden yargılayacağım. Ve sonra sen, kocana tekrar döneceksin ve o, sana hükmedecek.”
26. (1) Ve o, bu şeyleri bana söyledikten sonra, büyük bir öfkeyle şöyle söyleyerek yılanla konuştu: “Bunu yaptığın ve nankör bir kap olduğun için, şimdiye kadar dikkatsiz kalbi doğru yoldan saptırmak için önderlik yaptığın için bütün vahşi hayvanların dışında sen lanetlendin. (2) Sen yemek için kullandığın yiyeceklerden mahrum kalacaksın *ve yaşamın boyunca toprak yiyeceksin. Karnın üzerinde sürüneceksin* ve ayaklar gibi ellerden de yoksun olacaksın. (3) Burada senin için ne kulak, ne kanat, ne de bir dal bırakılmış olacak. Bütün bunların hepsi, senin kendi ahlaksızlığın içinde onu (kadını) tatlılıkla kötü fiili işlemeye ikna etmen ve onların cennetin dışına atılmalarına neden olman dolayısıyladır. (4) Ve senle onun nesli arasına düşmanlık koyacağım; o senin başından sakınacak ve sen yargı gününe kadar onun topuğundan sakınacaksın.”

Kovulma ve Tevbe

27. (1) Bu şeyler söylendikten sonra, o meleğine bizi Cennetin dışına atması için emir verdi. (2) Biz kovulmuş varlıklar olarak ağlarken, babanız Âdem, meleklerden ricada bulundu: "Bana çok az bir süre izin verin. Böylelikle Tanrı'ya bana merhamet etmesi ve acıması için yalvarabileyim. Çünkü ben tek başıma bir günahkar olarak kaldım." (3) Ve melekler onu dışarı çıkarırken birden durdular. Ve Âdem, üzüntülü bir sesle yalvararak seslendi: "Affet beni, Rabbim, yaptığım şeyi affet." (4) Sonra Rab, meleklerine dedi ki: "Siz Âdem'i Cennetin dışına çıkarıyorken neden durdunuz? (5) Suç benim mi ya da ben kötü bir yargıç mıyım?" Sonra melekler yere kapandılar ve şöyle söyleyerek Rabbe ibadet ettiler: "Sen, adil olansın Rab, ve doğru bir yargıçsın."
28. (1) Ve Rab, döndü ve Âdem'e: "Şimdiden sonra senin Cennette olmana izin vermeyeceğim." (2) Ve Âdem cevap verdi ve dedi: "Rab, bana dışarı atılmadan önce yiyebildiğim hayat ağacından ver.". (3) Sonra Rab, Âdem'le konuştu: "Sen şimdi ondan alamayacaksın. Çünkü o Kerubilere (cherubim)⁶³ (en yüksek rütbeli meleklerle) tahsis edildi ve kılıç çekildi/kınından çıkarıldı ve senden onu korumak için dönüyor. sen ondan tadamazsın ve sonsuza kadar ölümsüz varlık olamazsın, ancak içindeki düşmanla savaşılabirsen olabilirsin. (4) Fakat sen Cennetin dışına çıktıktan sonra bütün kötülüklerden kendini korursan, muhafaza edersen, ölümü kötülüğe tercih edersen, diriliş gününde seni tekrar çıkartacağım ve sonra orada sana hayat ağacından vereceğim ve sen ebediyen ölümsüz olacaksın."
29. (1) Rab, bu şeyleri söyledikten sonra bizim Cennetin dışında çıkarılmamızı emretti. (2) Ve melekler Cennetin karşısına geçirmeden önce babanız ağladı. Ve melekler ona: (3) "Âdem senin için yapmamızı istediğin bir şey var mı?" dediler. Babanız cevap verdi ve meleklerle dedi ki: "Bakın, siz beni dışarı atıyorsunuz; sizden, Cennetten güzel kokular almama izin vermenizi istiyorum. Böylece ben onları dışarı götürdükten sonra Tanrı'ya sunabilirim ve böylelikle o beni duyabilir/fark edebilir." (4) Ve onlar Tanrı'ya döndüler ve ona: "Yael (Jael)⁶⁴, ebedi kral, Âdem'e Cennetten buhur, tütsü kokusu vermemizi emret." dediler. (5) Ve Tanrı, Âdem'e yiyecekleri için Cennetin aromatik kokularını alıp Cennetin dışına çıkarabilmesini buyur-

63 Ölü deniz yazmalarına göre cherubim; meleklerin en üst rütbesidir.

64 Jael: Tanrı için kullanılan en yaygın iki İbranice Bible terimin (Yahwe, Elohim) her birinin ilk hecelerinden oluşturulan bir birleşik sözcük.

du. (6) Melekler ona izin verdiklerinde iki (ya da dört)⁶⁵ çeşit topladı; çiğdem, sümbül, kamyş, tarçın, ve yenilebilir olarak gördüğü diğer şeyler. Ve o bu şeyleri aldı ve Cennetin dışına çıktı. Ve (böylece) biz yeryüzüne geldik. (7) Ve yedi gün yas tuttuk. Yedi gün sonra çok acıktık ve ben Âdem'e "Yiyebileceğimiz yiyecekler topla ve getir ki ölmeyelim yaşayalım. Kalkalım ve ağlayalım, böylelikle belki Tanrı bizi duyabilir." dedim. (8-9) Ve biz kalktık ve bütün toprakları bir baştan bir başa gezdik ve (yiyecek) bulamadık. Ve Âdem'e çözüm olarak şöyle dedim: "Kalk, efendim ve benden uzağa git. Belki ben senden, Tanrı'nın huzurundan, meleklerden ayrılırsam böylelikle onlar (Tanrı ve Melekler) benim yüzümden sende aç kalmama bir son verirler." (10) Sonra Âdem cevap verdi ve Havva'ya dedi ki: "Niçin, ölümden sorumlu olmamı ve kaburgama ölümü getirmemi gerektiren, bu nedenle de Tanrının yarattığı imaja karşı ellerimi kaldırmak zorunda bırakan kötü düşünceye sahipsin? (11) Fakat, biz pişmanlık duyabiliriz ve 40 gün süresince dualarımızı, arzularımızı sunabiliriz. Fakat sen, 34 gün oruç tutmalısın. Çünkü sen, Tanrı'nın onu (Âdemi) yarattığı, altıncı güne kadar şekil verilmemiştin. (12) Fakat sen kalk ve Dicle (Tigris) nehrine git ve bir taş al ve ayaklarının altına yerleştir ve (ırmağın) içine git ve suyun içinde boynun yukarda kalacak şekilde dur ve ağzından üç kelimenin çıkmasına müsaade etme, çünkü biz layık değiliz ve bizim edepsizliğimiz masum değildir. Fakat Tanrıya şöyle söyleyerek sessizce ağla: "Ey Tanrım bana karşı merhametli; bağışlayıcı ol." (13) Fakat Âdem Ürdün nehrine gitti ve yüksek sesle şöyle söyleyerek ağladı: "Sana sesleniyorum ey Ürdün nehrinin suyu, ayağa kalk ve bütün kuşlar, ve bütün hayvanlar ve bütün sürüngenler, hem karadaki hem de (sudakileri) denizdekiler bir araya toplansın." (14) Ve bütün melekler ve Tanrı'nın bütün yarattıkları Âdem'in etrafını bir duvar gibi çevirdiler, gözyaşı dökerek ve Âdem'in yanında yer alarak Tanrıya dua ettiler, sonunda Tanrı onlara kulak verdi. (15) Fakat Âdem'le birlikte (olmak için) uygun bir şey (neden) bulamayan İblis, Dicle nehrine, Havva'nın yanına gitti. Bir melek formuna girmek suretiyle, geldi ve Havva ağlamazdan önce onun yanında durdu ve sonra Havva'nın gözyaşları toprağın üzerine ve elbisesinin üzerine düştü. (16) Ve sonra, bana dedi ki: "Suyun dışına çık ve ağlamaya devam et, çünkü Tanrı (Rab) senin ricanı/isteğini duydu, melekler ve bütün yarattıklar duan hakkında Tanrı'ya yalvardılar." (17) Bu şekilde o beni (bir kez daha) aldattı ve ben suyun dışına çıktım

65 Buradaki sayı net bir rakamdan ziyade çokluğu ifade etmektedir.

30. (1) Sonra şimdi, çocuklarım, size aldatıldığımız yolu/süreci göstermiş oldum. Fakat iyiden vazgeçmemek için kendinizi izleyin.

ADEM VE HAVVA'NIN ÖLÜMÜ VE DEFİNLERİ

31. (1) Oğullarının ortasında bu şeyler olduktan sonra ve Âdem hasta yatıyorken, bedeninin dışına çıkmadan önce bir günden daha fazlasına sahipken Havva Âdem'e: (2) "Niçin sen ölüyorsun ve ben yaşıyorum? Ve sen öldükten sonra ne kadar süre yaşayacağım? Söyle bana." dedi. (3) Sonra Âdem, Havva'ya: "Bu konuda endişe etme. Çünkü benden sonra uzun süre yaşamayacaksın. Fakat birbirimize benzer tarzda öleceğiz. Ve sen kendin benim yerimde yatıyor olacaksın. Fakat ben öldüğümde beni yalnız bırak ve Rabbin melekleri gelip benim hakkımda bir şeyler söyleyene kadar kimse bana dokunmasına izin verme; (4) Çünkü Tanrı beni unutmayacak fakat kendisinin şekil verdiği/imal ettiği kendi kabını görecektir. Fakat tam tersine kalk ve ruhumu onu bana verenin ellerine geri verene kadar Tanrı'ya dua et. Çünkü, biz yaratıcımızla nasıl karşılaşacağımızı bilmiyoruz. Onun bize kızgın olup olmadığını ya da bize merhamet edip etmeyeceğini bilmiyoruz."

Havva'nın Pişmanlığı ve Âdem'in Ölümü

32. (1-2) Sonra Havva kalktı ve dışarı gitti ve yere düştü ve dedi: "Ben günahkarım ey Tanrı; Ben günahkarım, ey hepimizin Babası; Ben sana karşı günah işledim, Senin seçkin meleklerine karşı günah işledim, Kerubilere karşı günah işledim, muhteşem tahtına karşı günah işledim; Ben günahkarım, Rab, ben çok günah işledim; Sizden önce günah işledim, yaratılmışlardaki bütün günahlar bana doğru geldi." (3) Havva, dizleri üzerinde oturup Tanrı'ya dua etmeye devam ederken, insanoğlunun meleğinin kendisine geldiğini gördü ve melek onu şöyle söyleyerek kaldırdı: (4) "Kalk, Havva, tevbenden kalk, çünkü görüldü, senin kocan Âdem, bedeninden ayrıldı. Kalk ve onun ruhunun yaratıcısıyla buluşmak üzere yükselmesine bak."

Tanrı'nın Melekleriyle Dönüşü

33. (1) Ve Havva, kalktı ve yüzünü ellerinin arasına koydu ve melekler ona dediler ki: "Kendini yeryüzüne ait olan her şeyden uzaklaştır." (2) Ve Havva, gözünü göklere dikti ve ışık saçan dört kartal tarafından çekilen

ışığın iki tekerlekli savaş arabasının (chariot) geldiğini gördü. O Kartallar ki onların ihtişamından söz etmek ya da onların yüzlerini görmek rahimden doğan herhangi bir kimse için imkânsızdır. Ve melekler iki tekerlekli savaş arabasının önünde gidiyorlardı. (3) Onlar babanız Âdem'in yattığı yere geldiklerinde, savaş arabası durdu, ve seraphim⁶⁶ babanız ve savaş arabası arasında durmaktaydı. (4) Ben kendim altın bir buhur kabı ve üç kase gördüm. Ve bütün meleklerin aromatik kokular ve buhur kapları ve kaselerle altara geldiklerini gördüm. Ve onları kokladım, ve buhurun tütüsü havaya sindi. (5) Ve melekler aşağı indiler ve ağlayarak ve şöyle söyleyerek Tanrı'ya ibadet ettiler: "Kutsal Yael (Jael), affet, çünkü o senin suretin ve senin kutsal elinin işidir.

34. (1) Ve sonra ben, Havva, Tanrı'nın önünde oturan iki büyük ve korkunç gizem gördüm. (2) Ve korkudan ağladım ve oğlum Şit'e bağırdım: "Şit, baban Âdem'in bedeninden kalk ve yanıma gel, sen hiçbir gözün asla göremeyeceği şeyleri görebilirsin."
35. (1) Sonra Şit kalktı ve annesine gitti. Ve o ona dedi ki: "Ne var? Niçin ağlıyorsun?" (2) Annesi ise ona: "gözlerinle yukarı bak ve gör yedi göğün açıldığını ve gözlerinle gör, babanın bedeninin onun ön tarafında nasıl yattığını, ve kutsal meleklerin hepsi onunla birlikte, onun için dua ediyorlar ve şöyle söylüyorlar: (3) "Onu affet, Ey hepimizin Babası, çünkü o senin suretidir." Sonra çocuğum Şit, bu ne olacak? O, bizim görünmeyen Babamız ve Tanrımızın ellerine ne zaman verilmiş olacak,? (4) Ve babanız için dua ya yardım eden iki koyu-derili şahıslar kimlerdi?"
36. (1) Şit annesine: "Bunlar güneş ve aydır ve onlar birlikte incekler ve babamız Âdem için dua edecekler." dedi. (2) Ve Havva ona: "Ve onların ışıkları nerede? Ve niçin onlar karanlık/koyu renkli oldular?" diye sordu. (3) Şit ona dedi ki: "Onlar bütün ışıklardan önce parlayamazlar ve bu ışık onlardan saklandığı içindir."

Âdem'in Ruhunun Göksel Cennete Alınması

37. (1) Şit annesiyle konuşuyorken, bir melek boruya üfledi ve yüzleri üzerinde yatan melekler ayağa kalktılar ve korkulu bir sesle şöyle söyleyerek ağladılar: (2) "Onun bütün işleri Rabbin ihtişamıyla kutsanmış olsun; O, Âdem'e merhamet etsin, onun elleriyle yaptığı işlere merhamet etsin." (3) Melekler bu şeyleri bitirdikten sonra, altı-kanatlı seraphimlerden biri geldi

66 Seraphim: (1) İşıya'nın vizyonunda Tanrı'nın tahtının önünde oturmakta olan kanatlı doğaüstü varlıklar. (2)Yüksek Melekler konseyinin bir üyesi olan tanrısal varlık.

ve Âdem'i Acheron⁶⁷ gölüne taşıdı ve Tanrı'nın huzurunda üç kez yıkadı. (4) O, üç saat yatırıldı ve sonra her şeyin Rabbi, kutsal tahtında otururken ellerini uzattı ve Âdem'i aldı ve başmelek Mikail'e şöyle söyleyerek verdi: (5) "Onu al, üçüncü gökteki cennete götür ve dünyayı imar edeceğim büyük ve korkunç gün gelene kadar onu orada bırak." (6) Ve başmelek Mikail Âdem'i aldı, uzaklaştı ve sonra Tanrı, Âdem'in bağışlandığını söylerken onu bıraktı.

Âdem'in Bedeninin Gömülmesi

38. (1) Bütün bu şeylerden sonra şimdi başmelek geride kalanların durumu hakkında sordu. (2) Ve Tanrı, bütün meleklerin, her birinin derecelerine göre ondan önce toplanması konusunda emirler verdi. (3) Ve bütün melekler bir araya geldi; bazıları tüsüleriyle diğerleri trompetleriyle. Ve kendisini çeken kanatlarıyla kalabalıkların Rabbi, yükseldi ve kanatların üzerinde melek (Kerubi gibi) oldu ve göğün melekleri ona öncülük yapıyorlardı. (4) Ve onlar Âdem'in bedeninin olduğu yere geldiklerinde onu aldılar. Ve Cennete geldiler ve bütün Cennet bitkileri sallanmaya başladı. Öyle ki Âdem'den doğanların hepsi, sadece Şit hariç güzel kokulardan sersemlediler. Çünkü o, Tanrı'nın bizzat emrine göre doğmuştu.
39. (1) Şimdi, Âdem'in bedeni Cennet toprağı üzerinde yatıyordu. Ve Şit, onun yanında çok büyük bir yas tutuyordu. Ve Rab Tanrı, dedi ki: "Âdem, niçin bu şeyi yaptın? Şayet sen benim emirlerimi korusaydın, senin buradan aşağı inmeme neden olan kişi sevinemeyecekti. (2) İşte şimdi sana söylüyorum ki, onların sevinci hüznü ve kedere dönüşecek, senin hüznün ise mutluluğa çevrilecek ve bunlar olduğunda, Ben, seni yoldan çıkarmanın tahtı üzerine senin egemenliğini kuracağım. (3) Fakat, birisi (Şeytan) bu yerden atılmış olacak. Böylelikle sen onun (tahtının) üzerinde oturabilirsin. Sonra o ve onun emirlerini dinleyenler işte onlar, çok büyük bir yas tutacaklar ve seni onun muhteşem tahtında otururken gördüklerinde gözyaşı dökcekler."
40. (1) Sonra, o baş melek Mikail'le konuştu: "Üçüncü gökteki cennete git ve bana üç parça keten ve ipek kumaş getir." (2) Ve Tanrı, Mikail'e: Cebrail Uriel ve Rafael'e dedi ki: "Âdem'in vücudunu giysilerle örtün ve güzel kokulu yağlardan yağ getirin ve onun üzerine dökün." ve onlar bunu yap-

67 Yunan mitolojisinde ölü ruhları yer altı alemine taşıyıp götürdüğüne inanılan dere ya da onun bir bölümü. İbrani geleneğinde Mikail, tövbekar olmuş günahkarları burada yıkar. Benzer kullanımlar için bk. Apocalypse of Paul 22; Sibylline Oracles 5:485; 3 Baruch 10:2; 1 Enoch 17:6.

tılar ve onun vücudunu hazırladılar. (3) Ve RAB dedi ki: "Habil'in bedeni de aynı şekilde getirilmelidir/hazırlanmalıdır." (4) Ve onlar diğer ketenleri aldılar ve aynı şekilde ona da hazırladılar. Çünkü o, kardeşi Kabil'in kendisini öldürdüğü günden beri yalnızdı/yalnız bırakılmıştı. Kötü Kabil (Habil'in bedenini) saklayamadığı için üzüntülüydü/saklamak istediği için çok üzüntülüydü fakat bunu yapamadı. Çünkü yer cesedi şöyle söyleyerek kabul etmedi: (5) "Benden alınan ve şekil verilen yeryüzü toprağı bana geri dönene kadar başka bir beden/ceset kabul etmeyeceğim" Sonra, melekler cesedi aldılar ve bir kayanın üzerine koydular. Babası ölene kadar orada kaldı ve (6) her ikisi de Tanrı'nın tozu (Âdem'in yaratılırken yerden alınan toprağı) almış olduğu yerdeki Cennet bölgesine Tanrı'nın direktifleri doğrultusunda gömüldüler. (7) Ve Tanrı, Cennete yedi melek gönderdi ve onlar birçok güzel koku getirdiler ve onları yerin üzerine koydular ve sonra onlar iki bedeni/cesedi aldılar ve kazdıkları ve yaptıkları /oluşturdukları (mezara) yere onları gömdüler.

41. (1) Ve Tanrı Âdem'i çağırdı ve şöyle dedi: "Âdem, Âdem" ve ceset yerden toprağın altından cevap verdi: (2-3) "Burayım Rab" Ve Rab ona dedi ki: "Sana, senin topraktan olduğunu ve geri ona döneceğini söylemişim. Şimdi seni yeniden dirilteceğimi söylüyorum/vaad ediyorum; seni son günde (kıyamet gününde) soyundan olan tüm insanlarla birlikte dirilteceğim."
42. (1) Bu sözlerden sonra Tanrı, üç köşeli bir mühür yaptı ve düzenlediği mezarı mühürledi ki onun kaburga kemiğı kendisine geri dönene kadar altı gün boyunca ona hiç kimse hiçbir şey yapamasın. (2-3) Sonra Rab ve melekler yerlerine döndüler ve altı gün sonra Havva da aynı şekilde öldü. Havva yaşıyorken, ölümü hakkında gözyaşı döktü. Çünkü o bedeninin yerinin neresi olduğunu bilmiyordu. Zira Âdem'in cesedi gömüldüğünde Rab cennetteyken hem o ve hem de Şit hariç diğer çocukları uyuyordu. (4) Ve ölüm saatinde Havva, kendisinin de kocası Âdem'in görüldüğü yere gömülmesi için yalvardı: (5-6) "Efendim, Rabbim ve bütün varlıkların Tanrısı, Âdem'in bedeninden beni ayırma çünkü Sen, beni onun bir uzvundan yarattın. Fakat günahkar ve haksız olsam bile, onun bedeninin yanına gömülmemin hakkım olduğunun düşünülmesi gerekir. (7) Ve ben cennette onunla beraberdim ve günahattan sonra bile (ondan) ayrılmamıştım. (8) Bu yüzden (şimdi) aynı şekilde hiçbir şeyin bizi ayırmasına izin verme." O dua ettikten sonra, gökyüzüne baktı. Göğsü çarpmaya başladı ve şöyle söyledi: "Her şeyin Tanrısı, benim ruhumu kabul edecek" Ve derhal onun ruhu Tanrıya teslim edildi.

43. (1) O öldüğünde, baş melek Mikail, yanında bekledi ve üç melek geldi ve onun bedenini aldı ve Habil'in bedeninin olduğu yere gömdüler (2) ve baş melek Mikail Şit'e şöyle dedi: "Böylece sen diriliş gününe kadar ölen her insanı gömmek için hazırlayacaksın. (3) Ve altı günden fazla yas tutma yedinci günde huzur (sükun) ve mutluluk olacak. Çünkü o günde hem Tanrı hem de biz melekler erdemli bir ruhun yeryüzünden göçüne sevineceğiz." (4) Ve o bu sözleri söyledikten sonra, melek gökyüzüne ve Ulu/Tanrı'ya gitti ve şöyle söyledi: "Alleluia".

Ek 2: Metin B

ADEM VE HAVVA'NIN HAYATI THE LIFE OF ADAM AND EVE (VITA) / (VITA ADAE ET EVAE)

I. ADEM VE HAVVA'NIN PİŞMANLIĞI

Onların pişmanlığının sebebi ve biçimi/şekli

- (1) Onlar, Cennetin dışına atıldıklarında, kendileri için bir çadır yaptılar ve yedi gün büyük bir üzüntü içinde ağlayarak yas tuttular. Fakat yedi gün sonra acıkmaya başladılar ve yemek için yiyecek aradılar, fakat bir şey bulamadılar.
- (1) Sonra Havva Âdem'e dedi ki: "Efendim, ben açım. Git ve bizim için yiyebileceğimiz şeyler ara. Belki Rab Tanrı, bizi düşünür ve bize merhamet eder ve önceden olduğumuz yere bizi geri çağırır." (2) Ve Âdem kalktı ve yedi gün o ülkenin tamamının üzerinde yürüdü ve Cennette sahip oldukları gibi yiyecek bulamadı.
- (1) Ve Havva Âdem'e: "Efendim, sen beni öldürecek misin? Ya! ben öleceğim! Sonra da belki Rab Tanrı, sana kızgınlığı benim yüzümden olduğu için seni tekrar Cennete koyar." (2) Âdem cevap verdi: "Rab Tanrı bizi daha fazla lanetlemesin diye böyle kelimelerle konuşmaktan sakın. Bedenime karşı ellerimi serbest bırakabilmem nasıl mümkün olabilir? Fakat, bunun

yerine, kalkmalı ve kendimiz için nasıl yaşayabileceğimizi aramalıyız ve güçsüz düşmemeliyiz.”

4. (1) Ve onlar dokuz gün (bir şeyler) arayarak yürüdüler ve Cennette sahip oldukları gibi hiçbir şey bulamadılar fakat yalnızca hayvanların yedikleri gibi şeyler buldular. (2) Ve Âdem Havva’ya: Rab, bunu hayvanların yemesi için pay etti, (keşke) biz orada meleklerin yiyeceğine alışmış olmasaydık. (3) Fakat, bizi yaratan Tanrı’nın nazarında bize yakışan ve doğru olan kederlenmektir. Büyük bir pişmanlıkla pişman olalım; belki Rab Tanrı, bize hoşgörölü ve merhametli olur ve yaşayabileceğimiz şeyleri bizim için sağlar.”
5. (1) Ve Havva Âdem’e dedi: “Efendim, bana söyle, pişmanlık nedir ve benim yapmam gereken tevbenin şekli, çeşidi nedir? Kazara, yanlışlıkla sürdüremeyeceğimiz bir gayretle kendimiz aldatmayalım. Çünkü biz ahdimizi tutmayıp, sözümüze sadık kalmadığımız için Rab, bizim sesimizi duymaz ve yüzünü bize çevirmez. (2) Efendim, sana dert ve sıkıntı verdiğimden beri tevbe ne kadar çok niyet ettin.”
6. (1) Ve Âdem Havva’ya: “Sen benim yaptığım gibi yapamazsın; fakat güç yetirebildiğin kadarını yap. Ben kırk gün oruç tutacağım, fakat sen kalk ve Dicle nehrine git ve bir taş al ve (2) nehrin ortasında boğazına kadar suyun içinde o taşın üzerine dur. Ve ağzından söz çıkmasına izin verme. Çünkü dudaklarımız illegal ve yasaklanmış ağaçtan dolayı kirlendiğinden beri biz Rabbe yalvarmaya layık değiliz. Fakat ben Ürdün nehrinde kırk gün geçireceğim. Belki Rab, bize merhamet eder.”
7. (1) Ve Havva, Dicle nehrine yürüdü ve Âdem’in ona söylediği gibi yaptı. Aynı şekilde Âdem’de Ürdün nehrine yürüdü ve boğazına kadar suyun içinde bir taşın üzerine oturdu.
8. (1) Ve Âdem dedi ki: “Ben sana söylüyorum, Ürdün nehri, benimle birlikte yas tut ve benim için içinde yüzen yaratıkların hepsini toplasın. Ve onların benim etrafımı kuşatmalarına izin ver ve böylece benimle birlikte ağlasınlar. (2) Onların kendileri için ağlamalarına izin verme fakat daha çok benim için ağlamalarına izin ver. (3) Çünkü onlar günahkar değiller fakat ben günahkarım.” İlk olarak, öncelikle yaşayan bütün varlıklar geldi ve onun etrafında toplandı ve o saatten sonra Ürdün nehri durdu, akıntısı kesildi.

Şeytan’ın Havva’yı ikinci kez aldatması

9. (1) On sekiz gün geçip gitti. Sonra Şeytan kızdı ve meleklerin ışığıyla kendi şeklini değiştirdi ve Dicle nehrine gitti ve onu ağlarken buldu. (2) Ve İblis

sanki onunla birlikte üzülmüş gibi ağlamaya feryat etmeye başladı ve ona şöyle dedi: "İrmağın dışına çık ve daha fazla ağlama. Şimdi üzülmeyi bırak. (3) Sen ve kocan Âdem neden tedirgin oldunuz? Rab Tanrı sizin iç geçirmelerinizi duydu ve sizin tevbenizi kabul etti, biz melekler hepimiz sizin için yalvardık (4) ve Rabbe aracılık yaptık ve o beni sizi sudan çıkarıp götürmek için gönderdi ve size cennetteki yiyeceklerden verdi ve özlemine çekiyor olduğunuz şeylerden verdi. (5) Şimdi bu yüzden suyun dışına çık ve senin yiyeceğinin hazırlandığı yere, seni götüreceğim."

10. (1) Şimdi, Havva bunu duyduğunda inandı ve ırmağın suyunun dışına çıktı ve (2) onun bedeni suyun soğukluğundan bir yaprak gibiydi (yaprak gibi titriyordu). Ve o dışarı çıktığında (3) yere düştü ve Şeytan onu kaldırdı ve onu Âdem'e götürdü. Ve Âdem onu gördüğünde ve Şeytan onunla idi ve o gözyaşı dökerek ağladı ve dedi: (4) "O! Havva, Havva, senin pişmanlığın tevben nerede? Cennette ikamet etmekten ve ruhsal mutluluktan bizi mahrum bıraktıran düşmanımız tarafından nasıl tekrar kandırılırsın?"
11. (1) Havva bunu duyunca Şeytan'ın kendisini ırmağın dışına çıkması için kandırdığını anladı ve yere yüzüstü düştü ve üzüntüsü ve görünümü ve ağrıları/ağlayıp sızlaması iki misli oldu. (2) O, şöyle söyleyerek ağladı: "Yazıklar olsun sana ey Şeytan. Niçin aniden vahşice hiçbir şey yokken bize saldırıyorsun? Sen bizimle birlikte ne yaptın? Biz sana ne yaptık ki sen aldatmak suretiyle bizi takip ediyorsun? Niçin senin kötülüğün bize rastlıyor? (3) Biz senin şerefini mi çaldık ve seni şerefsiz mi yaptık? Niçin Ey düşman, sen ölüme çıkan yollarda bizi tehlikeli ve düşmanca takip ediyorsun?"

Şeytan'ın cennetten atılma öyküsü

12. (1) Ve Şeytan iç çekti ve dedi: "Ey Âdem, benim bütün düşmanlığım ve çekemezliğim ve üzüntüm seninle ilgilidir. Çünkü senin yüzünden ben gökyüzünde meleklerin arasında bulunduğum görkemimden çıkarıldım, kovuldum ve mahrum bırakıldım. Ve senin yüzünden yeryüzüne atıldım." (2) Âdem cevap verdi: "Ben sana ne yaptım, ve seninle ilgili benim ne suçum var? Çünkü sen asla bizden bir zarar ya da incitici bir şey görmedin, niçin bizi takip ediyorsun?"
13. (1) Şeytan cevap verdi: "Âdem, sen bana ne söylüyorsun? (2) Oradan dışarı atılmam senin yüzündendir. Sen yaratıldığında, ben Tanrı'nın huzurundan çıkarıldım ve meleklerin arasına gönderildim. (3) Tanrı, hayat nefesini sana üflediğinde ve senin yüz ifaden ve suretin Tanrı'nın imajında yapıldığında Mikail, seni getirdi ve Tanrı'nın huzurunda bizi sana secde ettirdi ve Rab

Tanrı dedi ki: "Farkını gör Âdem! Seni bizim imajımızda ve suretimizde yarattım."

14. (1) Ve Mikail, dışarı gitti ve bütün melekleri çağırdı. Rab Tanrı'nın emri olarak Rab Tanrı'nın suretine secde edin/tazimde bulunun. (2) Ve ilk olarak Mikail'in kendisi secde etti ve beni çağırdı ve bana "Tanrı'nın, Yahve'nin suretine secde et" dedi. (3) Ben cevap verdim ve "Âdem'e secde etmem dedim." Ve Mikail secde etmem için bana baskı yapınca ben ona dedim ki: "Niçin beni zorluyorsun? Aşağı derecedeki ve sonradan ortaya çıkan birine secde etmem. O bana secde etmeli."
15. (1) Onlar bunu duyduğunda, benim altımdaki diğer melekler de ona secde etmeyi reddetti. (2) Ve Mikail, açıkladı: "Tanrı'nın imajına secde et. Fakat şayet sen şimdi secde etmeyecek olursan, Rab Tanrı, sana gazap edecektir." (3) Ve ben ona şöyle söyledim: "Şayet o bana gazap edecek olursa, ben de göğün yıldızlarının üzerine tahtımı kurarım ve En Yüce gibi olurum."
16. (1) Ve Rab Tanrı bana çok kızdı ve beni meleklerimle birlikte cennetimizden gönderdi. Ve senin yüzünden ikametgahımızdan bu dünyaya atıldık. (2) Ve cennetteki ihtişamımızdan yoksun bırakıldığımızdan beri üzüntüye düştük. Ve seni çok büyük mutluluklar içinde görmek bize ıstırap veriyor. (3) Bu yüzden senin karına hileyle saldırdım ve mutluluklarınızdan, huzurlu yerinizden onun sayesinde atılmış oldunuz. Tıpkı benim cennetteki görkemimden atılmam gibi."
17. (1) Şeytan'dan bunları duymak, Âdem'i büyük bir üzüntüyle ağlattı ve "Ey Rabbim, ey Tanrım, benim hayatım senin ellerindedir. Ruhumu yok etmeye çalışan düşmanımı benden uzağa kaldır ve bana onun kendisinin kaybettiği cennetteki ihtişamını ver." dedi. (2-3) Ve derhal Şeytan onun yanından kayboldu. Fakat Âdem, Ürdün nehrinde tevbe için kırk gün durma konusunda ısrarını sürdürdü.

II. ADEM VE HAVVA'NIN ÇOCUKLARI

Kabil'in Doğumu

18. (1) Ve Âdem Havva'ya dedi: "Sen yaşa efendim. Ne birinci ne de ikinci problemi yapmadığın için hayat, sana bağışlandı. Fakat ben Tanrı'nın emrine sadık kalmadığım için kandırıldım ve aldatıldım. (2) Ve şimdi sen bu hayatın ışığından beni kopar (3) ve ben günbatımına gideceğim ve ölene kadar orada duracağım." Ve o Batıya doğru yürümeye başladı ve yas tuta-

rak ve acıyla ağlayarak ve yüksek sesle iç çekerek. (4) Ve orada üç aylık hamileyken bir barınak yaptı.

19. (1) Ve onun doğurma zamanı yaklaştığında, doğum sancısından dolayı acı çekmeye başladı ve Rabbine şöyle söyleyerek ağladı: "Bana merhamet et! Rabbim, bana yardım et." (2-3) Fakat ne kimse onu duydu ne de Rabbin merhameti onun etrafındaydı. Ve o kendisine dedi: "Efendim Âdem'e haberlerimi kim ulaştırıcak?" Sizden rica ediyorum, ey, göklerin ışıkları, Doğuya döndüğünüzde kocam Âdem'e anlatın."
20. (1) Bununla birlikte çok kısa bir süre sonra Havva'nın yakarışı bana geldi; (2) belki de yılan onu yine aldatmıştır." Ve o ileri doğru gitti ve büyük bir acı içindeki eşinin yanına geldi. Ve Havva dedi: "Seni gördüğüm an, efendim, acı çekmiş ruhum canlanıyor. Ve şimdi Rab Tanrı'ya beni duyması (3) ve beni önemsemesi ve beni bu korkunç acılardan kurtarması için yalvar/istekte bulun. Ve Âdem Rabbe Havva için dua etti."
21. (1) Ve Havva, on iki melek ve iki ekşelansın gelip, sağında ve solunda durduklarının farkına vardı. (2) Ve Mikail, sağda durdu ve onun yüzünden göğsüne doğru dokundu ve Havva'ya: "Âdem sayesinde kutsandın takdis edildin ey Havva. Onun duaları ve sözleri çok olduğundan dolayı, ben yardımımızı kabul etmen için sana gönderildim. (3) Şimdi kalk ve doğum yapmaya hazırlan." Ve o bir oğlan doğurdu ve çok parlaktı. Ve ilk önce küçük bebek kalktı, koştu ve eline bir kamyş aldı ve onu annesine getirdi. Ve onun ismi Kabil olarak konuldu.
22. (1-2) Ve Âdem, Havva'yı ve çocuğu aldı ve onları Doğuya götürdü. Ve Rab Tanrı, melek Mikaille çeşitli tohumlar gönderdi ve Mikail onları Âdem'e verdi ve ona nasıl çalışacağını ve onları meyve, ürün verene kadar nasıl yetiştireceğini gösterdi ve onların bütün nesilleri yaşayabildiler.

Habil'in ölümü ve Âdem'in diğer çocuklarının doğması

23. (1) Bundan sonra Havva, tekrar hamile kaldı (2) ve ismi Habil, olan bir erkek çocuk daha doğurdu. Ve Kabil ve Habil birlikte olmaya alışmışlardı. Ve Havva Âdem'e: "Efendim, ben uyurken bir rüya gördüm –sanki oğlumuz Habil'in kanı Kabil'in elindeydi ki o kan, Kabil'in ağzının içine doğru akıyordu ve oda yutuyordu. (3) Bu beni kahreden bir şey." dedi. Ve Âdem: "Tanrı, Kabil'in Habil'i öldürmesini yasakladı. Fakat onların birini diğerinden ayıralım ve diğerinden ayrı bir yer yapalım." dedi. (4) Ve onlar Kabil'i bir çiftçi, ve Habil'i de bir çoban yaptılar. Bu şekilde de biri diğerinden ayrılmış oldu. (5) Bundan sonra Kabil Habil'i öldürdü. Habil, öldürüldüğünde 122 yaşındayken, Âdem 130 yaşındaydı.

24. (1) Bundan sonra Âdem karısını bildi ve o bir oğlan çocuk doğurdu ve onun ismini Şit koydular. (2) Ve Âdem Havva'ya: "Bak, Kabil'in öldürdüğü Habil'in yerine bir oğula sahip oldum." dedi. (3) Ve Âdem Şit'in babası olduktan sonra, sekiz yüzyıl yaşadı ve 30 erkek ve 30 kız çocuğunun, bütünde ise 63 çocuğun babası oldu. (4) Ve onlar yeryüzündeki diğer milletlerin arasında çoğaldılar.

III. ÂDEM GÖKSEL CENNETE YÜKSELTİLİYOR

25. (1) Âdem Şit'e: "Dinle oğlum Şit, gördüğüm ve duyduğum şeyleri sana nakledeceğim. (2) Senin annen ve ben cennetten atıldıktan sonra biz dua ediyorken Tanrı'nın baş meleği ve elçisi Mikail bana geldi. (3) Ve tekerleri ateşten olan ve rüzgar gibi giden bir savaş arabası gördüm. Ve ben erdemlilik Cennetine götürüldüm ve Rabbi otururken gördüm ve onun görünüşü dayanılmaz bir şekilde yanan ateşti. Ve binlerce melek sağında ve solundaki savaş arabalarında." dedi.
26. (1) Ben bunu gördüğümde endişelendim; üstümü korku kapladı ve yeryüzünde Tanrı'nın huzurunda ibadet ettim. (2) Ve Tanrı, bana dedi ki: "İşte, siz öleceksiniz, çünkü Tanrı'nın emrini önemsemediniz. Çünkü emrin altına verdiğim karını kendi kontrolün altında tutmak yerine sen onun sesini tercih ettin. Fakat sen onu dinledin ve benim sözlerimi önemsemedin."
27. (1) Ve ben Tanrı'nın bu sözlerini duyduğumda, yere kapaklandım, Rabbe ibadet ettim ve "Rabbim, kutsal ve doğru, Kadir ve merhametli Tanrım, senin haşmetini hatırlayan ismin kirlenmesine izin verme. Ruhumu döndür, ihtida et, çünkü ben ölüyorum ve benim ruhum ağzımdan çıkacak." dedim. (2) Beni huzurundan kovma, beni yeryüzünün balçığından sen şekillendirdin; ve lütfunu ondan esirgeme ki sen onu terbiye eden, besleyensin. (3) Ve işte, sözlerin bana geldi⁶⁸ ve RAB, bana şöyle dedi: "Senin günlerin sayılı olduğu için bilginin çobanlığını yapmalısın, onu aziz tutmalısın; bundan böyle ebediyen senin soyundan bana hizmette sapma olmamalı."
28. (1) Bu sözleri duyunca, yere uzandım ve Rab Tanrıya şöyle söyleyerek ibadet ettim: "Sen sonsuz ve çok merhametli Tanrısın ve bütün yaratıklar sana tazimde bulunur ve sana methiyeler düzerler. (2) Sen bütün ışıkların üzerinde parlayan gerçek ışıksın, yaşayan hayat, kavranamaz büyük, yüce-

68 Âdem için Şit vasıtasıyla nesillerin olacağına referans.

liksin. Ruhsal güçler de sana tazimde bulunur ve methiyeler yaparlar. Sen bütün insanlar arasında rahmetinin mucizelerini icra edersin.”

29. (1) Ben Rabbe ibadet ettikten sonra Tanrı'nın meleği Mikail hemen ellerimi tuttu ve ziyaret ettiğimiz Cennetten ve Tanrı'nın katından dışarı çıkardı. (2) Ve Mikail, eline bir değnek aldı ve Cennetin etrafında dolanan suya dokundu ve su dondu. (3) Karşıya geçtim ve Mikail benimle birlikteydi ve o, beni aldığı yerden buraya getirdi.

IV. ÂDEM'İN SON HASTALIĞI

30. (1) Âdem 930 yıl yaşadıktan sonra, günlerinin sonunda olduğunu bildi ve bundan dolayı şöyle dedi: “Oğullarımın hepsi, etrafımda toplansın. Ölmeden önce onları kutsayacak ve onlarla konuşacağım.” (2) Ve onlar üç grup halinde Rab Tanrıya ibadet ettikleri mabette (oratory) toplandılar. (3) Ve oğulları ona “Baba, bizi ne için bir araya getirdin, bir araya topladın? Ve niçin yatağında yatıyorsun?” dediler. (4) Ve Âdem, cevap verdi ve dedi ki: “Oğullarım, ben ağrılar, acılar içinde hastayım.” Ve bütün oğulları ona dedi ki: “Seni acılar içinde bırakan hastalık nedir, Baba?”
31. (1) Sonra oğlu Şit, “Efendim, belki de yemeyi istediğin Cennetin meyvesine ulaşabilirsin ki bu, senin keder içinde yatma sebebindir. (2-3) Söyle bana ve ben Cennetin girişinin yakınına kadar gideceğim ve başımın üzerine toz koyacağım ve Cennetin kapısının önünde kendimi yere atacağım ve Rabbe yalvararak, niyaz ederek büyük bir feryatla ağlayacağım. Belki, o beni duyar ve meleğini senin arzu ettiğin meyveyi bana vermesi için gönderir.” (4) Âdem cevap verdi ve dedi ki: “Hayır, oğlum, Ben artık (onun) özlemine çekmiyorum; fakat takatsizim ve büyük acılar içindeyim.” (5) Şit ona: “Ey, Efendi Babamız, acın nedir? Ben bilmiyorum; bizden gizleme ve bize söyle.” dedi.

Âdem'in Düşüş Hikayesi

32. (1) Ve Âdem cevap vererek şöyle dedi: “Beni dinleyin oğullarım. Tanrı, bizi yani beni ve annenizi yarattığında, bizi Cennetine koydu ve bize yememiz için her türlü meyveleri olan ağaçları verdi, ancak “Cennetin ortasında olan iyiyi ve kötüyü bilme ağacına hürmet edin ve isteyerek ondan yemeyin.” (diyerek) bize yasak koydu. (2) Üstelik bir de Tanrı, Cennetin bir bölümünü bana ve bir bölümünü de annenize verdi. Doğu bölgesinin ağaçları ve kuzey tarafları bana verdi ve annenize güney ve batı bölgelerini

verdi.

33. (1-2) Rab Tanrı, bize rehberlik etmesi için iki melek atadı. Melekler ibadet için Rabbin huzuruna çıktıklarında saat geldi. (3) Hemen, hasım Şeytan, melekler uzakta iken uygun bir zaman buldu ve annenizi haram ve yasak ağaçtan yemesi konusunda kandırdı. Ve o, yedi ve bana da verdi.
34. (1) Ve hemen Rab Tanrı, bize kızdı ve Rab, bana: "Benim emirlerimi terk ettiğin ve senin için düzenlediğim sözümü tutmadığın için bak gör, (2) senin bedenine yedi musibet vereceğim; muhtelif acılarla dolacaksın başın, gözlerinin ve kulaklarının üzerinden ayak tırnaklarına doğru inecek ve her biri kollarına ayrılacak." (3) Bunlarla o, ağaçlardan birinden acının daha fazla çoğalmış olacağını düşündü. Bununla birlikte Rab, bunların hepsini bana ve bizim bütün neslimize gönderdi."
35. (1) Âdem büyük acılar içindeyken bunu bütün oğullarına söyledi ve yüksek bir sesle şöyle söyleyerek ağladı: "Niçin acı, ıstırap çekmem gerekiyor ve can çekişmelere katlanmam gerekiyor?" (2) Ve Havva, eşinin ağladığını gördüğünde, kendisi de şöyle söyleyerek ağlamaya başladı: (3) "Ey Rab-bim, Tanrım, onun acılarını bana aktar. Çünkü o, benim işlediğim günah-tır." Ve Havva, Âdem'e: "Efendim, acılarının bir parçasını bana ver çünkü, bu suç sana benden (benim yüzümden) geldi." dedi.
36. (1) Ve Âdem Havva'ya: "Kalk ve oğlum Şit'le birlikte Cennet diyarına git ve başlarınızı toprağa koyun ve kendinizi yüzükoyun yere atın ve Tan-rı'nın gözü önünde ağlayın, matem tutun. (2) Umulur ki, o, lutfeder de me-leğini kendisinden hayat yağını akan rahmet ağacına gönderir ve size on-dan bir miktar yağlanmam için verir. Böylelikle ben de, gittikçe beni zayıf-latan bu acılardan rahat bir nefes alabilirim."

Hayvanların idaresi

37. (1) Ve Şit ve annesi Cennetin kapılarına doğru gittiler; ve onlar yürürler-ken, aniden bir yılan, bir vahşi hayvan çıktı ve onlara saldırdı ve Şiti ısır-dı/soktu. (2) Ve Havva, onun gördüğünde bağırdı ve "Vah bana, yazık ba-na, lanet olsun bana, çünkü, Rabbin emrini ben tutmadım." dedi. (3) Ve Havva, yılanı yüksek bir sesle bağırarak şöyle dedi: "Lanet hayvan! Tan-rı'nın suretine saldırmaktan nasıl korkmaz ve bunun yapmaya nasıl cüret edersin? Ve senin dişlerin nasıl bu kadar sağlam yapıldı?"
38. (1) Hayvan, insan sesiyle karşılık verdi: "Ey Havva, kötülüğümüz sana karşı değil mi? Bizim düşmanlığımız, hiddetimiz sana değil mi? (2) Söyle bana, Rabbin yememenizi emrettiği meyveyi yemek için senin ağzın nasıl açıldı? (3) Şimdi, seni kınamaya, ayıplamaya başlamama tahammül ede-

miyor musun?"

39. (1) Sonra Şit hayvana şöyle dedi: "Rab Tanrı, seni azarlayabilir. Dur; sessiz ol; ağzını kapat, hakikatin lanetli düşmanı, karmaşık yıkıcı. (2) Rab Tanrı'nın, yargı için seni sevk edeceği güne kadar Tanrı'nın suretinden uzak dur." (3) Ve hayvan Şit'e, "Bak, ben, senin de dediğin gibi, Tanrı'nın suretinin huzurundan uzaktayım." Hemen, dişleriyle ısıracağı Şit'i bıraktı.

Şit ve Havva yeryüzü Cennetinde

40. (1) Fakat Şit ve annesi Cennet bölgesine doğru Âdem'in hastalıklarına süreceklere rahmet/lütuf yağı için yürüdüler. (2-3) Ve onlar Cennetin kapılarına vardıklarında yerden toprak aldılar ve başlarının üzerine koydular, yüzükoyun yere yattılar ve Rab Tanrının, acılar içindeki Âdem'e acımasını, merhamet etmesini ve rahmet ağacının yağından vermek üzere meleğini göndermesini dileyerek yüksek sesle ah çekerek ağlamaya, matem tutmaya başladılar.
41. (1) Fakat onlar dua ettikten ve birkaç saat yalvardıktan sonra Mikail, onlara şöyle söyleyerek geldi: "Beni size Rabb, gönderdi; insanların bedenlerine Rabb tarafından şekil verildi. (2) Sana söylüyorum Şit, Tanrı'nın insanı, ağlama, yakarma ve bedeninin acılarına süreceklere olan baban Âdem'e rahmet ağacının yağı için ricada bulunma.
42. (1) Gerçekten, sana şunu söyleyeyim ki son günler hariç ondan alabilmeyi düşünmemelisin."
43. (1) Fakat sen, Şit, ömrünü tamamlamış olan baban Âdem'e git. (2) Bundan altı gün sonra ruhu bedeninden ayrılacak; ve onun ayrılışını, sen onu gökte ve yeryüzünde ve göğün ışıkları arasında harikalar içinde göreceksin." (3) Mikail bunu söyledikten sonra, hemen Şit'ten uzaklaştı. (4) Ve Havva ve Şit, geri döndüler ve beraberlerinde güzel kokular, yani, hint sümbülü yağı, safran, kalamine⁶⁹ ve tarçın vardı.
44. (1) Şit ve annesi Âdem'in yanına geldiklerinde vahşi hayvanın, yılanın, Şit'i nasıl ısırıldığını onlara neler söylediğini anlattılar. (2) Ve Âdem Havva'ya dedi ki: "Ne yaptın? Sen üzerimize büyük bir yara ve neslimizden gelen herkese günah ve suçu getirdin. (3) Ve ben öldükten sonra çocuklarına ne yaptığını anlatacaksın. Çünkü bizden doğanlar yakışsız ve yanlış olan bir sıkıntı çekecekler ve şöyle söyleyerek bize beddua edecekler: (4) "Başlangıçtaki ebeveynlerimiz bizim üzerimize bütün kötülüğü getirdiler." (5) Havva bunu duyduğunda ağlamaya ve ah çekmeye başladı.

69 Calamine: Kokulu bir bitki türü.

45. (1) Ve tıpkı melek Mikail'in önceden haber verdiği gibi Âdem'in ölümü altı gün sonra geldi. (2) Âdem, ölüm saati geldiğinde bütün oğullarına: "Ben 930 yaşındayım ve şayet ölürsem beni Tanrı'nın büyük ikamet yerinde Doğuya karşı defnedin." (3) Ve konuşması sona erdiğinde o, ruhunu verdi.
46. (1-2) Ve yedi gün boyunca güneş, ay ve yıldızlar karardı. Ve Şit, ağlarken, babasının cesedini kucakladı ve Havva, (3) yere bakarak kollarını başının üzerinde birleştirdi, başını dizlerinin arasına aldı ve çocuklarının hepsi acı içinde ağlıyorlardı. Melek Mikail, Âdem'in başında gözüktü ve Şit'e şöyle dedi: "Babanın bedeni üzerinden kalk ve benimle gel ve Rab Tanrı'nın onun için düzenlediği şeyi gör. O, onun yarattığıdır ve o ona lutfetmiş, merhamet etmiştir."
47. (1) Ve bütün melekler borularını çaldılar ve şöyle söylediler: "yaratığına acıyan, merhamet eden Rab, kutsama, takdis sanadır." (2) Sonra Şit, Âdem'i tutmakta olan Rabbin uzanmış elini gördü ve o şöyle söyleyerek onu Mikail'e devretti: (3) "Son yıllarda cezaların dağıtılacağı zamana kadar senin nezaretinde olsun ve o zaman onun kederi, üzüntüsü mutluluk ve neşeye dönecek. Sonra o yıkılıp yere düştüğü tahtının üzerine oturacak."
48. (1) Ve tekrar Rab, Melek Mikail'e ve Uriel'e "Bana üç keten kumaş getirin ve onu Âdem'in üzerine yayın ve diğer kumaşları oğlu Habil'in üzerine örtün ve Âdem ve oğlunu defnedin." (2) Ve melekler sıralar halinde Âdem'in önünden geçtiler ve ölüm uykusu kutsandı. (3) Ve Mikail'le Uriel "Ölünüzü aynen gördüğünüz şekilde defnedin." dediler.

Havva'nın tabletler ve ölümü konusunda bilgilendirilmesi

49. (1) Doğrusu, Âdem'in ölümünden altı gün sonra, öleceğinden haberdar olan Havva, bütün oğullarını ve kızlarını yani otuz erkek ve otuz kız kardeşiyle birlikte Şit'i etrafında topladı (2) ve onlara: "Beni dinleyin çocuklarım ve size ben ve babanızın Tanrı'nın emrini çiğnememizi anlatacağım. (3) Melek Mikail bize dedi ki, 'sizin (Tanrı'nın emrine karşı olan) gizli anlaşmanız nedeniyle Rabbimiz, neslinize yargınızın sonucu olarak gazabı/helakı verecek. İlk olarak suyla daha sonra ateşle; bu ikisiyle Rab, bütün insanları yargılayacak/cezalandırarak.'"
50. (1) "Fakat, beni dinleyin çocuklarım! Şimdi taştan tabletler ve başka da topraktan tabletler yapın ve onlara benim hayatımı ve babanızdan işittiklerinizi ve bizden gördüklerinizi yazın. (2) Şayet neslimiz suyla yargılanacaksa yerin tabletleri erir ve taş tabletler kalır; fakat neslimiz ateşle yargılanırsa taş tabletler parçalanır, kırılır ve kil tabletler tam olarak kızarır, pişmiş olur." (3) Ve Havva bunları bütün çocuklarına söyledi, dua ederek

ellerini göğe kaldırdı ve yere diz çöktü ve şükranlarını sunarak Rabbe ibadet etti ve ruhunu teslim etti.

51. (1-2) Bundan sonra, çocuklarının hepsi ağlayarak onu defnettiler. Sonra, dört gün boyunca matem tuttular, melek Mikail, onlara göründü ve Şit'e "Tanrı'nın İnsanı, ölümlerinizi için yası altı günden fazla uzatmayın çünkü yedinci gün dirilişin, gelecek olan çağın (3) ve Rabbin bütün işlerinden dinlenmesinin simgesidir." Sonra Şit, tabletleri yaptı.

V. EK: TABLETLERİN KEŞFİ

Sonra, Şit, taş ve kilden tabletler yaptı ve babası Âdem ve annesi Havva'nın hayatlarını, onlardan duyduklarını ve gözleriyle gördüklerini yazdı ve babasının Rabbe dua etmek için kullandığı tapınaktaki (oratory) evinin ortasına koydu. (4) Ve Tufan'dan sonra bu yazılı tabletler birçok insan tarafından görüldü fakat hiç kimse onları okuyamadı. (5) Bilge Süleyman, yazıları gördü ve Rabbe yalvardı ve Rabbin bir meleği şöyle söyleyerek ona göründü: (6) "Ben, elleriyle taşın üzerine yazıyı yazan Şit'in elinden tutan kişiyim ve sen yazıyı öğreneceksin. Taşlarının üzerinde olanın hepsini ve Âdem ve Havva'nın Rab Tanrı'ya ibadet etmek için kullandıkları dua yerini bilecek ve anlayacaksın. (7) Ve bu yerde bir dua, ibadet evi, Rabbin mabedini inşa etmen sana yakışır." (8) Sonra Süleyman Rab Tanrı'nın mabedini tamamladı ve bunları Achilean dokümanları (Achillean yani Şit'in parmaklarıyla sözlerini bilmeksizin yazdıkları, elinin Rabbin meleği tarafından tutulduğunu söylemektir.) olarak adlandırdı. (9) Ve taşlar üzerinde kendilerinin buldukları şey, Âdem'den sonraki yedinci olan Enoch'un, Tufan'dan önce haber verdikleri, Mesih'in gelmesi hakkındaki sözlerdi. "Rab, herkese yargısını bildirmek için ve günahkarların ve kafirlerin nefislerinin arzusuna göre yürüyen ve ağızları kibirle konuşan dinsizlerin inançsız bütün işlerini mahkum etmek için kutsallığıyla gelecek."

Kaynakça

Augustine, *A Treatise on the Predestination of the Saints*,

http://www.ccel.org/fathers2/npnf105/npnf1042.htm#P6753_2574326 (26.07.2006).

Baring, Anne - Jules Cashford, "Eve: The Mother of All Living", *The Myth of the Goddess: Evolution of an Image*, Penguin Books, London 1991, ss. 486-513.

Baring, Anne, *The Myth of the Fall and the Doctrine of Original Sin*,

<http://www.womenpriest.org/body/baring2.htm> (21.10.2002).

Bonhoeffer, Dietrich, *Creation and Fall, A Theological Exposition of Genesis 1-3*, ed. John W. De Gruchy, çev. D. S. Bax, Fortress Press, Minneapolis 1996.

- Bratton, Fred Gladstone, *Yakın Doğu Mitolojisi*, çev. Nejat Muallimoğlu, İFAV, İstanbul 1995.
- Campbell, Joseph, *Batı Mitolojisi*, çev. Kudret Emiroğlu, İmge Kitabevi, Ankara 1995.
- Campbell, Joseph, *Yaratıcı Mitoloji*, çev. Kudret Emiroğlu, İmge Yay., Ankara 1994, ss.26-27.
- Collins, Andrew, *Meleklerin Küllerinden*, çev. Zafer Aşar, Avesta Yayınları, İstanbul 2001.
- Easton's Bible Dictionary*, <http://www.ccel.org/ccel/easton/ebd2.p.html?term=pison> (26.06.2006).
- "Ecclesiasticus, or the Wisdom of Jesus the Son of Sirach", *The Apocrypha of the Old Testament*, Bruce M. Metzger (ed.), Oxford University Press, New York 1965, ss. 128-197.
- Eliade, Mircea, *Dinsel Düşünceler ve İnançlar Tarihi*, çev. Ali Berktaş, Kabalıcı Yayınları, İstanbul 2003, c.1.
- Gray, John, *Near Eastern Mythology*, The Hamlyn Publishing Group Limited, London 1969.
- Gündüz, Şinasi, Ekrem Sarıçioğlu ve Yavuz Ünal, *Dinlerde Yükseliş Motifleri ve İslam'da Miraç*, Vadi Yayınları, Ankara 1996, ss. 45-51.
- Gürkan, Salime Leyla, "Yahudi ve İslâm Kutsal Metinlerinde İnsan'ın Yaratılışı ve Cennet'ten Düşüş", *İslâm Araştırmaları Dergisi*, sayı 9, 2003, ss.1-41.
- Heidel, Alexander (ed.), *Enûma Eliş, Babil Yaratılış Destanı*, çev. İsmet Birkan, Ayraç Yayınları, Ankara 2000.
- Hooke, Samuel Henry, *Middle Eastren Mythology*, Penguin Books, Harmondsworth 1963.
- Jacobsen, Thorkild, *The Treasures of Darkness, A History of Mesopotamian Religion*, Yale University Press, New Heaven and London 1976.
- Johnson, M.D., "Life of Adam and Eve (First Century A.D.) A New Translation and Introduction", *The Old Testament Pseudepigrapha*, James H. Charlesworth (ed.), Doubleday, New York 1985, c.2, ss.249-294.
- Korsak, Mary Phil, "Eve, Malignant Or Maligned?", *Cross Currents*, 1994/95, Vol. 44 Issue 4, ss. 453-463.
- Kramer, Samuel Noah, *Sümer Mitolojisi*, çev.: Hamide Koyukan, Kabalıcı Yayınları, İstanbul 1999.
- Nickelsburg, George W. E., *Jewish Literature Between the Bible and the Mishnah*, SCM Press Ltd, London 1981.
- Öztürk, Mustafa, "Âdem, Cennet ve Düşüş", *Milel ve Nihal*, 1 (2), ss. 151-186.
- Pritchard, James B., *Near Eastern Texts Related to the Old Testament*, Princenton University Press, New Jersey 1955.
- "Pseudo-Philo", çev.: D. J. Harrington, *The Old Testament Pseudepigrapha*, James H. Charlesworth (ed.), Doubleday, New York 1985, c.2, ss. 304-377.
- Stone, Michael E. (ed.), *The Penitence of Adam: An Apocryphal Armenian Adam Book - Electronic Version*, with manuscript photographs, texts, translations and concordance, <http://micro5.msc.huji.ac.il/~armenia/website/index.html> (26.06.2006).
- Stone, Michael E., *Jewish Writings of the Second Temple Period*, Van Gorcum, Assen, Fortress Press, Philadelphia 1984.
- The Book of Apocalypse of Baruch,
<http://wesley.nnu.edu/noncanon/ot/pseudo/2baruch.htm> (10.05.2001).
- The Book of the Secrets of Enoch (Slavonic Enoch/2 Enoch),
<http://www.reluctant-messenger.com/2enoch01-68.htm>
- The Gospel of Nicodemus, or Acts of Pilate, (From "The Apocryphal New Testament" M.R. James-Translation and Notes, Clarendon Press, Oxford 1924),
<http://www.earlychristianwritings.com/text/gospelnicodemus.html> (27.06.2006).
- "The Wisdom of Solomon" *The Apocrypha of the Old Testament*, Bruce M. Metzger (ed.), Oxford University Press, New York 1965, ss. 102-127.